

23—24 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 23 november

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Hyltander (fp) ang. ersättning av statsmedel för skador genom översvämningar	3
herr Sjöholm (fp) ang. jakt för nöjes skull	4
herr Hedin (h) ang. stödåtgärder för fiskare med anledning av förbud mot försäljning av fisk från vissa områden	6
fru Skantz (s) ang. utbildning av tandhygienister	7
Svar på interpellationer av:	
herr Lothigius (h) ang. avdrag vid beskattningen för utgifter för landskapsvårdande åtgärder	9
herr Lindkvist (s) ang. de ökande hyreskostnaderna	10
fröken Sandell (s) ang. kompensation till fiskare för inkomstförluster till följd av vattenföroreningar	15
herr Jansson (vpk) ang. luft- och vattenvården	18
Interpellation av fru Lewén-Eliasson (s) ang. den kompletterande grundskoleutbildningen för arbetslösa ungdomar	23
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. beledsagande text till televisionsprogrammen	24
herr Sjöholm (fp) ang. elevernas säkerhet vid färd med skolskjuts	24
herr Sundkvist (cp) ang. ändring av högsta tillåtna hastighet inom tätbebyggt område	24
herr Boo (cp) ang. förslag i anledning av 1962 års ungdomsutrednings betänkande	24
herr Levin (s) ang. viss kontroll av importerad fisk m. m.	24
herr Nordstrandh (h) ang. möjligheten att börja skolan vid sex års ålder	24

	Sid.
herr Josefson i Arrie (cp) ang. skärpning av säkerhetsföreskrifterna för tågens sovvagnar.....	24
herr Sjöholm (fp) ang. förhållandena vid vissa ungdomsvårdsanstalter	24
Fredagen den 24 november	
Ändring i förordningen om allmän varuskatt.....	25
Interpellation av herr andre vice talmannen Cassel (h) ang. en vitbok i den s. k. Hägglundsaffären	48
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Ekroth (s) ang. skador förorsakade av läckande oljecisterner	51
herr Norrby (fp) ang. anordningar för luftbefuktning i statliga arbetslokaler.....	51
herr Andersson i Storfors (s) ang. samordningen av rätt till änke- pension inom tilläggs pensioneringen och folkpensioneringen....	51
herr Wennerfors (h) ang. samhällets kostnader för omskolnings- verksamheten.....	51
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. bevakningen av hemliga militära handlingar.....	51
herr Hermansson (vpk) ang. praxis vid behandlingen av personer som av politiska skäl berövats sitt pass.....	51
herr Ståhl (fp) ang. gränserna för dämning och tappning i Vänern	51

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 24 november

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 55, ang. ändring i förordningen om allmän varuskatt.....	255
--	-----

Torsdagen den 23 november

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för skador genom översvämningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Hyltander har frågat om jag vill medverka till att de som drabbats av den senaste tidens översvämningar, bl. a. på Kållandsö i Väneren, erhåller hjälp för att täcka lidna skador eventuellt ur anslaget Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m. eller på annat sätt.

Som svar på herr Hyltanders fråga vill jag erinra om att för vissa skador till följd av naturkatastrof kan ersättning efter prövning i varje särskilt fall lämnas av statsmedel enligt principer som godkänts av 1960 års riksdag. Jag vill dessutom tillägga att arbetsmarknadsstyrelsen nyligen beslutat medverka till återuppbyggnaden av den brustna fördämningen på Kållandsö genom att låta utföra arbetet som beredskapsarbete och därvid stå för 75 procent av reparationskostnaden.

Vidare anförde

Herr **HYLTANDER** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

De skador som drabbat främst vissa lantbrukare på Kållandsö har orsakats av den stigande vattennivån i Väneren och denna har sin orsak i bris-

tande tappningsmöjligheter, 1 500 kubikmeter i sekunden i tillflöde mot tappningsmöjligheter som bara motsvarar 1 000 kubikmeter. Det säger ju litet om översvänningsorsaken. Detta är emellertid ett speciellt frågekomplex, som bör tas upp till allvarlig prövning i annat sammanhang och då med hänsyn tagen till alla de områden som berörs av Väneren som vattenmagasin och dess regleringsmöjligheter. Då kanske vi också kommer in på frågan om Göta kanal och liknande. Jag skall inte ta upp det problemet i dag.

Dagens fråga gäller i stället ersättningsmöjligheterna för lidna skador i samband med översvänningskatastrofen vid Kållandsö. Man noterar att skadorna inskränker sig till materiella förluster. Hade det varit människor ute på vallen i nattmörkret för att täta det första genombrottet, som rörde sig om 4 å 5 meter av vallen, då det stora raset på 50 meter av vallen inträffade med en vattennivåskillnad på cirka 4 meter, hade kanske olyckan även krävt människoliv. Att så inte skedde måste betraktas som en lycka i olyckan.

Men för de drabbade är de av skadorna orsakade förlusterna ändå mycket kännbara. Den största delägaren i invallningsföretaget, som svarar för 28 procent av detta, är en av dem som drabbats hårdast. En överslagsberäkning ger vid handen förluster på 20 000—25 000 kronor, vartill kommer igen-slammad dränering och dränkta vallar som, om de inte frilägges, mycket snabbt medför att vederbörande måste sälja av en stor del av djurbeståndet, cirka 100 nötkreatur. Sådana förluster som detta medför är givetvis även stora.

Om man tillämpar samma beräkning för invallningsföretaget i dess helhet

Svar på fråga ang. jakt för nöjes skull

— jag är medveten om att variationer kan förekomma — skulle förlusterna ligga på omkring 100 000 kronor. Härtill kommer minst 100 000 kronor för att återställa vallen. Där har, som statsrådet mycket riktigt påpekar, arbetsmarknadsstyrelsen ställt bidrag på 75 procent i utsikt, under förutsättning att man anställer ett visst antal arbetslösa. Detta har emellertid visat sig svårt, eftersom de entreprenörer som kommer i fråga helst vill ha vant folk och inte gärna friställer sina egna anställda för att bereda plats åt annan friställd arbetskraft som dessutom utgöres av för denna uppgift ovana arbetare. Den frågan var inte löst så sent som i går kväll, men man hoppades kunna lösa den i dag.

Eftersom det här rör sig om stora summor för dem som drabbas av över svämningen skulle det givetvis vara av stort värde om jordbruksministern kunde lämna ett positivt besked om medverkan vid ersättning och hjälp för lidna förluster, antingen ur det i frågan nämnda anslaget eller på annat sätt. Jag anser detta vara ett sätt för samhället och för oss övriga medborgare som inte har drabbats av olyckan att visa vår solidaritet med dem som har råkat i svårigheter, speciellt som några försäkringar inte torde vara tillämpliga i fall av detta slag. Ett positivt svar av statsrådet skulle som sagt vara av stort värde, och om jag får tolka svaret så, att statsrådet vill medverka positivt, så att de drabbade får hjälp, ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. jakt för nöjes skull

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat om jag anser att nöjesjakten, d. v. s. dödandet för nöjes skull, låter sig väl förenas med vårt lands kulturella och humanitära strävanden.

I den nya jaktlagstiftningen som riksdagen beslutat kommer den humanitära synen på jakten till uttryck bl. a. därigenom att alla vilda däggdjur och fåglar i princip är fridlysta och får jagas endast om det uttryckligt medges. Jakt får inte heller bedrivas så att villebrådet tillfogas onödigt lidande. Däremot anser jag det inte rimligt att försöka utforma jaktlagstiftningen så att den utesluter möjligheten för jägaren att finna nöje i sin jakt.

Vidare anförde

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. — Den nya jaktlagstiftningen är bra, och jag vill gärna ge jordbruksministern en komplimang för denna lagstiftning. Den bygger på den riktiga principen att djuren är fridlysta och får jagas endast under vissa tider.

Det är naturligtvis mycket fiffigt svarat av jordbruksministern att det inte är rimligt att försöka utforma jaktlagstiftningen så att den utesluter möjligheten för jägaren att finna nöje i sin jakt. Men vad jag syftat på med min fråga är den jakt som vissa personer bedriver *enbart* för nöjes skull och utan minsta motivering ur nyttosynpunkt. Jordbruksministern har kanske funnit min fråga besynnerlig. Och här i kammaren finns ju många jaktens vänner — obehövade just nu som jag vill hoppas. Senast häromdagen diskuterade vi hur man skall bete sig för att viltet inte skall tillfogas onödigt lidande. Därvidlag kan ett gott råd ges: man skall helt enkelt låta bli att skjuta på viltet, om man inte är tvungen.

Det ordas från denna talarstol ofta

om moral och kanske ännu oftare om omoral. För min del tycker jag det är en kvalificerad form av omoral att under sken av att vara djurvän gå ut i skog och mark och sprida död och förintelse. Jag tror att jordbruksministern skulle göra en bestående insats, en bit ovanför rutingöromålen, om han ville följa en linje som innebär att nöjesjakten kan elimineras i vårt samhälle, där vi ju sätter en ära i att hålla primitiviteten på avstånd. Det är och förblir en primitiv känsla att det skall vara ett nöje att döda djur.

Härefter meddelade herr förste vice talmannen, att herr Wikner begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr WIKNER (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få tacka kammaren för att jag fått tillfälle att yttra mig.

Jag delar faktiskt inte herr Sjöholms åsikter i denna fråga. Att vilja idka jakt är en instinkt — det torde de flesta vara medvetna om. Alla jagar vi något slags villebråd. Det växlar från individ till individ; en del jagar pengar och lyx, andra är på jakt efter en livspartner o. s. v. Jakt av det sistnämnda slaget torde även herr Sjöholm ha bedrivit. Och en del jagar alltså de s. k. oskyldiga djuren ute i markerna. Vi viltjägare är faktiskt en utsatt grupp. Dagspressen är alltid påpasslig och tar upp minsta misstag som jägarna gör. Den positiva sidan av jakten kommer däremot inte till allmänhetens kännedom på samma sätt — det blir mer en intern sak oss jägare emellan.

Vi jägare är väl medvetna om att det är levande varelser vi jagar, och vi vet att dessa djur i likhet med oss människor känner både skräck och hets.

Svar på fråga ang. jakt för nöjes skull

Jägarna måste därför visa hänsyn då de vistas ute i jaktmarkerna, något som de också har insikt om. Djuren måste naturligtvis avlivas så smärtfritt som möjligt, så att de inte utsätts för onödigt lidande.

Jag tror att det blir mycket svårt för herr Sjöholm att avgöra vem som är söndagsjägare — s. k. nöjesjägare — och vem som inte är det. Om herr Sjöholm får sin vilja igenom, kommer kanske dessa söndagsjägare som han åberopar att i stället bli okynnesjägare eller t. o. m. tjuvjägare. Eller kanhända herr Sjöholm är ute för att ytterligare värna om herremansjakten? Med den litteratur och den övriga upplysning på jaktens område som finns att få kan, tror jag, också dessa herrar söndagsjägare, som herr Sjöholm talar om, klara sin uppgift.

Jag är medveten om att vi många gånger ställs inför svåra problem, men jag vill uttala den förhoppningen att vi så småningom skall komma så långt att vi kan gå ut på jakt och låta det vilda ströva förbi utan att omedelbart avlossa ett skott. Man måste vara säker på att träffa villebrådet. Jag tror också att det finns många söndagsjägare som inte ger sig ut enbart för att döda, utan finner nöje i att vandra ute i markerna. Det kan även tänkas att de är verkliga jägare, som kan avgöra vad som är villebråd och vad som är någonting annat. Alla människor bör ha möjlighet att jaga; man skall inte ta från dem en rätt som de har haft från urminnes tider. Därför delar jag faktiskt jordbruksministerns uppfattning i denna fråga.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag vet inte om jag egentligen behöver bemöta herr Wikner. Han talar om en primitiv instinkt, och det är just sådana som ett kultursamhälle försöker hålla på avstånd.

Vad gäller att man jagar pengar och livspartner eller vad det är fråga om ber jag herr Wikner observera att min fråga handlar om dödandet för nöjes skull. Hur herr Wikner lyckas blanda in pengar och sin livspartner i detta begriper inte jag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag kanske skulle avhålla mig från att ta till orda sedan frågan har förts upp på detta höga plan, men jag har anledning att fråga herr Sjöholm hur han har tänkt sig att man skall kunna definiera vad som är jakt för nöjes skull och vad som inte är det.

Vi är ju komna dithän i dag att inga människor lider direkt nöd. Mycket få måste alltså utöva jakt för sin utkomst. Om man har denna utgångspunkt blir det mycket svårt att definiera vad som är nöjesjakt och vad som för herr Sjöholm är legitim jakt.

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Det blir egentligen jordbruksministerns sak att fundera ut det här, men jag skall gärna hjälpa till om frågan blir aktuell.

Naturligtvis finns det nu inte människor som jagar för sitt uppehälles skull, men det finns markägare som jagar för att skydda sin gröda och sin skog. Den jakten är fullt legitim, ty den behövs. Det är i synnerhet arrendejakten, herr jordbruksminister, som jag är ute efter. Det förekommer ju att människor arrenderar jakt för nöjet att få döda djur.

Man kan givetvis inte förhindra att en markägare arrenderar ut sin jaktmark, om han inte själv kan jaga. I sådana fall borde någon sakkunnig instans få utse den som skulle utöva jakten med kunskap, skicklighet och ansvar. Så går det inte till för närvarande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. stödåtgärder för fiskare med anledning av förbud mot försäljning av fisk från vissa områden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Med anledning av herr Hedins fråga vill jag meddela att regeringen nyligen har uppdragit åt fiskeristyrelsen att utreda frågan om vilka statliga åtgärder som behövs med anledning av att fiskare inom vissa vattenområden kan lida avsevärt avbräck i sina utkomstmöjligheter på grund av förekomst av kvicksilver i fisken. Fiskeristyrelsen skall efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen skyndsamt lägga fram förslag till åtgärder.

Vidare anförde:

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Jag vill också uttala tillfredsställelse med att regeringen så snabbt som skedde efter beslutet av veterinärstyrelsen och medicinalstyrelsen vidtog åtgärder syftande till dels att få bort de föroreningar det är fråga om, dels att på visst sätt ersätta yrkesfiskarna.

Detta är en mycket allvarlig fråga. Den berör inte bara dem som direkt drabbas inom de nu aktuella områdena, utan i hög grad en hel näringsgren, hela fiskarkåren. Den uppmärksamhet som kvicksilverfrågan har väckt i pressen och i andra massmedia har onekligen framkallat ett köpmotstånd mot all fisk, även den som absolut inte innehåller någon nämnvärd halt av kvicksilver.

Det har blivit direkta svårigheter för många fiskare, inte bara för dem som är beroende av de vatten som är avstängda, utan även för många andra. Jag tänker då på väternfiskarna, fiskarna i Mälaren och fiskarna utefter våra kuster som ägnar sig enbart åt

Svar på fråga ang. utbildning av tandhygienister

s. k. fjällfiske. Jag vill fråga jordbruksministern om svaret innebär att alla dessa kategorier kommer i fråga för att få ersättning. Det står i svaret att det skall gälla fiskare inom vissa vattenområden. Är det enbart de vattenområden som nu är avstängda, eller syftar det också på t. ex. Vänern?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag noterar att herr Hedin lagt märke till att regeringen har handlat mycket snabbt i denna fråga. Herr Hedin utvidgar nu sin fråga till om beslutet kan tolkas så att även fiskarna i Vänern får ersättning. Beslutet är så formulerat att det gäller de angivna vattnen eller angränsande vatten som kan tänkas ha lidit skada. Vi har inte velat göra föreskrifterna så preciserade att vi hindrar fiskeristyrelsens sunda och vettiga bedömning härav.

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Vi får tydligen lita på att fiskeristyrelsen också är så vettig att den tar med även de vatten som inte direkt har pekats ut av veterinärstyrelsen och medicinalstyrelsen.

Jag har observerat att fiskeristyrelsen enligt jordbruksministerns svar skall ta kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen. På lång sikt måste man nog bedöma denna fråga på motsvarande sätt som man gjort i KSA-utredningen. Bristen i utredningsförslaget är emellertid att man enbart har gått på löneanställda och inte tagit med fria företagare. Yrkesfiskarna är en grupp fria företagare som borde ha samma rätt att få ersättning om de av en eller annan anledning blir arbetslösa. Det finns även andra grupper, t. ex. småbrukare, som borde komma in i bilden.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Vi möter numera i många sammanhang frågan hur man

skall kunna ge någon form av sysselsättningsgaranti åt olika grupper. Nu råkar det vara så att fiskarna faktiskt är den enda grupp företagare i detta land som har skaffat sig en arbetslöshetskassa. Den fungerar bra för flertalet fiskare. I detta fall, då man hindras i sitt fiske till följd av att myndigheterna har utfärdat vissa bestämmelser, tror jag emellertid inte att kassans bestämmelser kan åberopas. Här rör det sig om en grupp som faktiskt har försökt genom arbetslöshetskassa finna en viss trygghetsanordning. Vi upptäcker då att det inte är så lätt att förverkliga ett sådant önskemål i former som ger trygghet under alla omständigheter.

Jag vill upprepa vad jag sade att fiskeristyrelsen har möjlighet att framlägga förslag i de konkreta fall vi nu diskuterar. Men vi skall väl inte sikta så långt att fiskeristyrelsen skall kunna lösa en fråga av den karaktär som herr Hedin nu har kommit in på!

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Det är kanske inte fiskeristyrelsens uppgift att göra detta. Jag tog upp frågan därför att jag tycker den är aktuell för framtiden.

När det gäller arbetslöshetsförsäkring för fiskarna förhåller det sig tyvärr så, att just de, som i detta läge har drabbats, som regel inte är med i arbetslöshetskassan. Oberoende av om denna kan utnyttjas eller inte, kommer de alltså inte in i detta sammanhang.

Inte minst med hänsyn härtill är det angeläget att i framtiden ordna så att alla som blir friställda, oberoende av om de är fria företagare eller löntagare, får stöd av det allmänna för att klara sitt uppehälle.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. utbildning av tandhygienister

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. utbildning av tandhygienister

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Fru Skantz har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet om han är i tillfälle att meddela kammaren när utbildning av tandhygienister väntas bli igångsatt. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Kungl. Maj:t har den 3 juni 1966 lämnat skolöverstyrelsen ett uppdrag angående utbildning av tandhygienister. Uppdraget innebär bl. a. att överstyrelsen efter samråd med universitetskanslersämbetet och medicinalstyrelsen skall anordna försöksutbildning av tandhygienister, utformad såsom en påbyggnadskurs för utbildade tandsköterskor och inordnad inom yrkesskoleorganisationen.

Förberedelserna för försöksverksamheten omfattar såväl läroplansarbete som organisatoriska frågor. Enligt vad jag erfarit har planeringsarbetet hunnit så långt att förutsättningar torde föreligga att sätta i gång utbildningen under budgetåret 1968/69. Det är skolöverstyrelsen och huvudmännen för berörda skolor som har att fatta beslut härom.

Vidare anförde

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga. Jag hoppas att kursplanerna snarast blir fastställda, så att planeringsarbetet kan komma i gång och utbildningen verkligen påbörjas 1968/69. Med hänsyn till att vi i vårt land vid upprepade tillfällen har diskuterat lämpligheten av att utbilda kvalificerade hjälpkrafter för att därigenom frigöra tandläkarna för mera avancerade uppgifter på tandvårdens område, vill jag erinra om ett par saker.

Denna fråga har faktiskt diskuterats redan på 1920-talet. Det är således ingen ny fråga som tas upp, inte heller för riksdagen. År 1946 förordade 1944 års

tandläkarutbildningssakkunniga en försöksverksamhet, genom vilken 20 tandsköterskor efter amerikanskt mönster skulle utbildas till tandhygienister och anställas vid folktandvården. År 1947 ansåg vederbörande departementschef att försöket med hygienister borde göras i sinom tid.

År 1948 erinrades i proposition om denna försöksutbildning, och riksdagen hade då inget att invända. Denna utbildning berördes även 1950, 1951 och 1952 av departementschefen, som dock endast kunde konstatera att den ännu inte kommit till stånd. Vid tillkomsten år 1951 av lagen om behörighet att utöva tandläkarkonsten diskuterades tandläkarens hjälpkrafter ingående, och jag tycker att det är intressant att läsa vad departementschefen, statsrådet Mossberg, där anför.

Han erinrade om att det i 1950 års statsverksproposition äskades medel för försöksutbildning av tandhygienister, och riksdagen hade också anvisat medel härför. Han menade att man, sedan denna utbildning kommit i gång och sedan man hade fått — såsom han självfallet hoppades — goda erfarenheter av den, skulle utbilda tandhygienister i erforderlig utsträckning.

Andra lagutskottet ställde sig också mycket positivt till tanken, men man var där orolig för att tandhygienisterna inte skulle börja utbildas omedelbart och att dessa därför inte skulle kunna hjälpa tandläkarna förrän, såsom man uttryckte det, inom en oviss framtid.

Jag vill också erinra om att 1957 års tandvårdssakkunniga förordade att den planerade försöksutbildningen snarast borde komma till stånd. Jag vill framhålla att dåvarande departementschefen år 1947 underströk att försöket med tandhygienister i sinom tid borde göras. Jag hoppas därför att det svar jag i dag, 20 år senare, erhållit skall innebära, att vi verkligen får en utbildning av tandhygienister.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på interpellation ang. avdrag vid beskattningen för utgifter för landskapsvårdande åtgärder

§ 5

Justerades protokollen för den 15 innevarande november.

§ 6

Svar på interpellation ang. avdrag vid beskattningen för utgifter för landskapsvårdande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har i en interpellation frågat mig om jag är beredd att medverka till förändringar i gällande skattelagstiftning, så att åtgärder i landskapsvårdande syfte stimuleras genom vidgad rätt till avdrag för sådana med landskapsvården sammanhängande utgifter.

Problemet, som närmast gäller hur man skall tillgodose landskapsvårdens intresse vid nedläggning av jordbruksmark, hör väsentligen hemma inom arbetsområdet för det nya naturvårdsverket. Det har givetvis också näringspolitiska aspekter — främst avseende skogsbruket. Jag vill därvid erinra om att statsbidrag kan beviljas av de skogsvårdande myndigheterna för skogsplantering på sämre jordbruksmark. I sammanhanget vill jag hänvisa till att chefen för jordbruksdepartementet i proposition nr 95 till årets riksdag anförde att han ämnade ägna frågan om landskapsvården särskild uppmärksamhet. Naturvårdsverket har också fått i uppdrag att följa verkningarna av minskningen av jordbruksarealen. Det ankommer självfallet på naturvårdsverket att inkomma till regeringen med förslag till eventuella åtgärder. Principiellt vill jag dock säga att stödet till naturvård bör utgå i form av anslag och inte genom skatteavdrag för enskilda.

Vidare anförde

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Finansministern är helt säkert enig med mig om att detta är ett problem med mycket stor räckvidd, även om man inte skall överdriva hela frågan i det allmänna uppvaknande intresset för natur- och miljövårdsfrågor. Problemet har funnits i årtionden. Vi har på den svenska landsbygden haft en struktur-omvandling som började långt innan finansministern var jordbruksminister. Naturligtvis skulle vi redan då allvarligt ha övervägt åtgärder som hindrat förslumningen av vårt landskap. Varför gjorde man inte det tidigare? Ja, det har väl berott på att man inom regeringen konsekvent har vägrat att använda medel som jag tycker på ett enkelt och naturligt sätt skulle ha främjat i varje fall en dellösning av problemet. Regeringen låter alltså problemen hopa sig och framtidens kostnader mångdubblas hellre än att använda en teknik som inte står i överensstämmelse med socialdemokratiskt tänkesätt.

När jag framställde min interpellation trodde jag givetvis, herr finansminister, att jag skulle få det svar jag nu fått. Det ligger ju helt i linje med den arbetsteknik som finansministern använder när det gäller andra, liknande problem. Men jag närde en svag förhoppning om att just detta problem på grund av sin omfattning kunde motivera att man prövade verkningarna av att tillämpa avdragsrätt för de kostnader som sammanhänger med att hålla landskapet öppet för andra människor i sådana fall där det inte är lönsamt att bedriva någon jordbruksproduktion.

Nu sade finansministern att det ankommer på naturvårdsverket att inkomma till regeringen med förslag om eventuella åtgärder. Om jag då skulle kunna förmå naturvårdsverket att av

Svar på fråga ang. de ökande hyreskostnaderna

kostnadsskäl och av omtanke om hela svenska folket som en åtgärd föreslå avdragsrätt, är finansministern då beredd att överväga att frångå sina principer? Tror inte finansministern att vi, för att möta den enorma miljöförstöring som nu sker och som är klarlagd av naturvårdsutredningen samt inträngande och välavvägt behandlats av miljöforskningsutredningen, måste när det gäller luft-, vatten- och landskapsfrågor använda just en annan teknik för att stimulera till åtgärder som begränsar den värdeförstöring som nu pågår? Det hjälper inte med ett aldrig så fint naturvårdsverk med 50 eller 100 tjänstemän, hur duktiga de än är, och inte heller hjälper det med några miljoner i årliga anslag. Här gäller det att få de svenska medborgarna som medarbetare — och det går att få fler sådana medarbetare än vi nu har, om man finner lämpliga stimulansmedel.

Får näringslivet göra avdrag för investeringar i och kostnader för riktigt utformade reningsverk och stimuleras forskningen på detta område, blir det snabbare resultat och miljoner kan räddas i framtiden. Om Sveriges jordbrukare stimuleras att lägga ned sin egen arbetskraft på landskapsvårdande åtgärder, som av länsmyndigheter och kommuner kan anses värdefulla och nödvändiga, blir det fler som håller i yxan och sägen, fler som får upp ögonen för värdet och behovet av denna vård. Och till sist: Om Sveriges skogsbrukare, tillika jordbrukare, får använda kombinationen avdrag och bidrag för att återge över en miljon hektar åker och äng en värdefull produktion av skog — en fråga som just i dag diskuteras mellan skogsstyrelsen, naturvårdsverket och lantbruksstyrelsen — får vi snabbare produktion på våra marker. Det är därför jag tror att man skall vara mera frikostig, mera praktisk för att snabbt säkra stora värden för framtiden.

Vi vet att den omstrukturering som

sker inte är något bestående. Den torde komma att pågå intensivt under tio eller femton år, men sedan — när vi nått ett visst minimum för vårt jordbruk — kommer nedläggningarna av jordbruk att minska i antal. Vi befinner oss alltså i ett intensivt övergångsskede. Under detta övergångsskede bör man, herr finansminister, kunna frångå sina principer och använda sig av det låt mig säga lustbetonade medel som avdragsrätten utgör.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. de ökande hyreskostnaderna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindkvist har frågat om jag överväger några åtgärder utöver de av riksdagen redan beslutade för att komma till rätta med den stigande produktionskostnadsnivån inom bostadsbyggandet och de därmed ökande hyreskostnaderna.

Det torde vara riktigt som sägs i interpellationen att vissa avsättningssvårigheter föreligger i fråga om nyproducerade lägenheter på grund av de höga hyrorna eller höga insatserna för dessa lägenheter. Orsaken till avsättningssvårigheterna är att en del bostadssökande inte har råd att efterfråga de dyraste nya lägenheterna men i viss utsträckning också att det rådande konjunkturläget har gjort konsumenterna benägna att iakta extra stor försiktighet när det gäller att binda sig för ökade utgifter. Samtidigt bör dock beaktas, att detta köpmotstånd verksamt bidragit till den press på byggnadskostnaderna som vi för närvarande har. Vi bör också komma ihåg att avsättningsproblemet i huvudsak endast är tidsbegränsat. I normala fall blir lägenheterna uthyrda efter någon tid.

Svar på fråga ang. de ökande hyreskostnaderna

Jag vill ändå vitsorda interpellantens uttalande att byggnadskostnadernas nuvarande nivå medför svårigheter för många bostadssökande att klara hyrorna i nyproducerade lägenheter. I proposition nr 100, som framlades i våras och som i allt väsentligt har godtagits av riksdagen, fastslogs att en avgörande förutsättning för att nå en bättre bostadsförsörjning är att produktionsfaktorerna på byggandets område används effektivt, d. v. s. att stegringen av byggnadskostnaderna dämpas. I propositionen framlades en rad förslag som avsåg den kommunala markpolitiken, flerårsgarantier för finansiering av industriellt byggande och åtgärder för förbättrad planering av bostadsproduktionen. Vidare föreslogs åtgärder för ökad standardisering och enhetlighet inom byggandet.

Statsmakternas beslut i dessa frågor har självfallet ännu inte hunnit få full effekt. Det är nu främst en uppgift för kommuner, byggherrar och byggproducenter att tillse att åtgärderna får avsedd verkan på byggnadskostnaderna. Det gäller för dessa parter i byggprocessen att ta till vara de förbättrade förutsättningarna och effektivera bostadsproduktionen. Grundläggande anser jag därvid vara att kommunerna i väsentligt större utsträckning förvärvar och tillhandahåller mark. Detta är avgörande för att vi skall få effektiv konkurrens mellan olika producenter om bygguppdragen. Vid upplåtelse av marken till byggherrar måste kommunerna se till att tillräckligt stora och långsiktiga projekt kan bjudas ut på byggmarknaden och bli föremål för effektivitetsfrämjande konkurrens mellan byggproducenterna. Om varje byggherre för sig har för liten produktion, måste byggherrarna samverka i produktionskedet. Kommunerna har möjligheter att i samband med markupplåtelseställen ställa villkor om sådan samverkan, om byggherrarna inte självmant samverkar. Även de statliga bostads-

myndigheterna bör kunna arbeta verksamt för detta.

Under flera år har det rått en tendens att successivt öka utrustningsstandarderna och rumsstorlekarna. Detta har naturligtvis medverkat till den ogynnsamma kostnadsutvecklingen. Kommuner och byggherrar har huvudansvaret för att standarden hålls inom rimliga gränser. Allt talar för att vi nu har nått upp till en sådan nivå, att en paus i standardstegringen är motiverad.

Vi har fått klara belägg för att en uppläggning av produktionen enligt de linjer jag här har antytt ger goda resultat. Under det senaste året har för ett flertal projekt inom den särskilda ramen för industriellt byggande redovisats kostnader som varit 5—10, i vissa fall t. o. m. upp emot 20 procent lägre än vad som tidigare varit vanligt på resp. ort. Detta visar att den ständiga stegringen av byggnadskostnaderna kan hejdas.

Vidare anförde:

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation. De redovisade åtgärderna stämmer i allt väsentligt överens med de riktlinjer för den allmänna bostadspolitiken som värriksdagen beslöt under behandlingen av proposition nr 100, men inrikesministerns svar går längre. Gynnsammare produktionskostnader i pågående eller planerade byggen ställes i utsikt. Bedömningen av hyresnivån på den bostadsmarknad som nu kan överblickas ger därför underlag för en försiktig optimism.

Det är intressant att något analysera kostnadsutvecklingen på 1960-talets bostadsmarknad. Den kännetecknas nämligen av en påtaglig oregelbundenhet efter år 1963. Främst gäller detta de tre storstadsregionerna. Vår statistik är dess värre synnerligen mager. Den enda serie som föreligger beträffande hyror

Svar på fråga ang. de ökande hyreskostnaderna

i nybyggda hus är statistiken över av länsbostadsnämnderna fastställda maximihyror i privatägda hus med statliga lånemedel. För Stor-Stockholm var medelhyran i nyproduktionen år 1960 47 kronor 29 öre och år 1966 66 kronor 73 öre. Det innebär en ökning med cirka 19 kronor per kvadratmeter under perioden. För Malmö—Lund-regionen är motsvarande siffror för samma period 39 kronor 10 öre respektive 51 kronor 24 öre. Här saknas emellertid statistiskt underlag för år 1966. För göteborgsråjongen utgjorde medelhyran år 1960 43 kronor 84 öre och år 1966 82 kronor 2 öre — som synes en betydande ökning.

Jag har nämnt dessa tre områden därför att bostadsefterfrågan är störst i dem. Där finns också — i varje fall gäller detta såväl Göteborg som Storstockholm — stor tillgång på tomma lägenheter i nyproduktionen.

Inrikesministern har inte i sitt svar berört frågan om en ändrad basannuitet. Sedan jag framställde min interpellation har den mycket uppmärksammanade socialdemokratiska extra partikongressen hos sin regering beställt en basannuitet på 4,6 procent. En sänkning från 5,1 procent, som vårriksdagen beslöt, till 4,6 procent betyder inemot 5 kronors sänkning av ingångshyran per kvadratmeter och år. Jag hoppas att statsrådet Johansson är i tillfälle att något kommentera denna fråga, eftersom kongressens beslut har väckt förväntningar om en sänkt basannuitet och därmed också lägre hyror hos många av landets bostadskonsumenter.

Det är visserligen sant att stegringarna av byggnadskostnaderna för närvarande inte är anmärkningsvärt snabba, men bedömningen av hyresnivåerna utgår från ett redan högt kostnads-läge.

Uppgifterna om antalet tomma lägenheter varierar också starkt. Troligen rör det sig om några tusental lägenheter, varav huvudparten på orter med stor

bostadsbrist. Detta förhållande kontrasterar skarpt mot den bostadsbrist som för många barnfamiljer är ytterligt besvärande. Eftersom de tomma lägenheterna mestadels är dyra, har flertalet bostadssökande barnfamiljer inte den ekonomiska kapacitet som behövs för att hyra dessa bostäder. De upplever därigenom bostadsbristen som dubbelt orättvis. Ensamstående och nygifta unga familjer flyttar in i dessa lägenheter, ofta under stora ekonomiska uppoffringar. De hade säkerligen i många fall klarat sig med mindre lägenhetsytor, där åtskilliga trångbodda barnfamiljer nu håller till.

Vad som har skett genom kostnadsstegringen är en snedvridning som vi med det snaraste måste rätta till och som hårdast drabbar bostadsbehövande barnfamiljer. Det höjs i den allmänna bostadsdebatten krav på hyggande av flera smålägenheter. Det är dessa mindre lägenheter som folk vill ha, påstås det. Och visst behöver vi bygga såväl en- som tvårumslägenheter, men denna bostadsform passar definitivt inte barnfamiljerna. Lika oacceptabel som dagens bostadsmarknad är genom sitt stora utbud av enbart stora och dyra lägenheter, lika oacceptabelt är det att övergå till ett koncentrerat byggande av smålägenheter. Vi skall inte bygga lägenheter av andra storlekar än dem som svarar mot hushållsbildningen. Att placera t.ex. flerbarnsfamiljer i smålägenheter igen skulle vara lika oacceptabelt som då det skedde under andra betingelser på 1930-talet. Vi skall inte uppmuntra kategoribebyggelse utan eliminera den. Det finns åtskilliga trista exempel på kategoriboende i såväl Europa som Amerika, och sådan bebyggelse står som monument över de politiska makthavarnas misslyckande.

Det har också riktats kritik — och en mycket befogad sådan — mot det slöseri med lägenhetsutrymmen som på senare år förekommit i nyproduktionen. Man iakttar inte normala kostnadshän-

Svar på fråga ang. de ökande hyreskostnaderna

syn gentemot konsumenterna när man planerar och bygger treor på 90 kvm och däröver eller en tvåa på en yta som motsvarar en ordinär trea. Varför inte i stället öka takten för byggandet av flera flexibla lägenheter och varför inte mera påtagligt främja byggandet av de s. k. elastiska lägenheter som blev så populära i början på 1950-talet? Denna boendeform passar ju utmärkt barnfamiljerna som medan barnen är små kan hyra ut den separata lägenhetsdelen. Det finns skäl att låta nyproduktionen genomgå den form av förnyelse i kombination med tidigare erfarenheter som konsumenterna har intresse och nytta av.

En annan fråga i sammanhanget är kravet på en inbromsning av utrustningsstandarden. I sitt interpellations-svar anknyter inrikesministern till detta tema och anför att det nu är dags att ta en paus i standardstegringen. Jag vill givetvis inte bestrida att det kan vara motiverat att ta en sådan paus. Jag blir emellertid en smula betänksam om svaret skall utläsas så att den nuvarande standarden skall frysas ner under lång tid framöver. Det betyder i så fall ett stillastående som på sikt kan få negativa konsekvenser. Den växande utrustningsstandard som kan bli en nödvändighet på morgondagens bostadsmarknad och som vi inte har råd att installera i dag måste vi emellertid planera för.

Det ingår i vår allmänna politik att utforma bostadsmiljön så att de som nu utbildas för viktiga uppgifter på framtidens arbetsmarknad — och dit räknar jag dagens unga generation — också får reella möjligheter att deltaga i produktionen. Jämsides med flera platser på barndaghemmen, en förbättrad bostadsservice och en mera genomtänkt miljö behöver vi lättskötta bostäder som inte binder vår dyrbara arbetskraft vid tunga hemsysslor. Gärna en paus nu — men det är klok politik att planera bostäderna så, att vi under hand bereder

hyresgästerna möjligheter att på egen hand förbättra hemmets utrustningsstandard.

Jag har tidigare, herr talman, antytt att jag är nöjd med det svar som inrikesministern har lämnat. Det finns emellertid alla skäl att ständigt följa kostnadsutvecklingen vid produktionen av nya bostäder. Det är en fråga av högsta samhällliga prioritet. Förutsättningen för att kunna leva ett normalt liv är tillgång till en god och rymlig bostad såväl för den enskilde som för familjerna. Som produktionsfrämjande faktor står bostaden utan jämförelse.

Ytterligare åtgärder i syfte att åvåga bringa ett bättre förhållande mellan nyproduktionskostnaderna för bostäder och hyrorna är därför välkomna. Det är dock inte enbart fråga om produktionsfrämjande åtgärder utan gäller i lika hög grad konsumtionsstimulerande insatser. Detta samband haltar dess värre en smula på dagens bostadsmarknad, till förfång för de många människor som har ett stort ansvar för fostran av sina barn men vilkas resurser är begränsade. Hur vi genom en förnuftigt inriktad familjepolitik skall förstärka detta samband får vi återkomma till i ett senare sammanhang.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Lindkvist tog sist upp frågan vad mitt svar innebär i det avsnitt som handlar om en paus i fråga om standardutvecklingen. Mitt svar är i huvudsak att uppfatta på just det sätt som herr Lindkvist själv antytt, nämligen att vi kommit upp till en standard som i dag är godtagbar. Om vi får råd att ytterligare öka standarden, låt oss då också göra detta, men frågan är om det är nödvändigt att nu anskaffa sådan ytterligare utrustning som man skulle kunna sätta in. Det gäller dock att åstadkomma en rimlig, ja, jag skulle vilja säga rimligare korrespondens mellan standard och kostnad för

Svar på fråga ang. de ökande hyreskostnaderna

vår bostad. Man måste observera att den ständiga standardutvecklingen väsentligt bidragit till att öka kostnaderna. Det är inte bara själva byggnadskostnaderna som har ökat.

Bostadsstyrelsen har gjort en överlagsberäkning som visar att de lägenheter i flerfamiljshus, som påbörjades år 1966, i genomsnitt kostade cirka 70 600 kronor. Denna genomsnittskostnad per lägenhet är 27 000 kronor högre än motsvarande kostnad fem år tidigare, d. v. s. 1961. Av denna högre kostnad vill bostadsstyrelsen hänföra cirka 10 000 kronor till höjd standard: 1 500 kronor till ökat antal rum per lägenhet, 4 500 kronor till ökad golvyta per rum och 4 000 kronor till förbättrad utrustning inne och ute.

Det skulle självfallet vara intressant att fundera något över vad det skulle ha inneburit, om vi hade stannat vid 1961 års utrymmes- och kvalitetsstandard. Vi hade under sådana förhållanden år 1966 kunnat bygga 11 000 fler lägenheter, och hyreskostnaden skulle genomsnittligt ha blivit 625 kronor lägre.

Jag vill dock inte nu föra detta resonemang för långt, men jag tyckte det kunde vara intressant att göra en sådan exemplifiering, ty om vi är överens om att vår standard för närvarande är rätt hygglig kan man undra vilka möjligheter vi skulle få att öka antalet nybyggda lägenheter, om vi under kanske ett par, tre år stannar upp standardutvecklingen. Vi kanske då kan bereda ytterligare några tiotusental familjer möjligheter att få en god lägenhet, och jag anser det vara ganska väsentligt att också beakta de synpunkterna.

Resonemanget skall givetvis inte drivas för långt; men vi skall heller inte lämna obeaktat, att vi nu är inne i och har varit inne i en utveckling där det byggts tvårums lägenheter på upp till 80 kvadratmeter. En så stor lägenhet kan väl inrymma tre rum och kök. Jag har sett en sådan lägenhet för kort tid

sedan här i Stockholm. Den var på 84 kvadratmeter och innehöll fyra rum. Den uppfattade jag som en mycket ändamålsenlig familjebostad.

Tendensen att bygga lägenheter med stor bostadsyta men med ett fåtal rum måste vi sålunda hålla under observans, och vi måste uppmana våra byggherrar att se till att vi får så ändamålsenliga bostäder som möjligt till så låga kostnader som det över huvud taget går att bygga för.

Herr Lindkvist förde sedan också ett intressant och engagerat resonemang om svårigheterna för många barnfamiljer att skaffa bra bostäder. Herr Lindkvist drog i det sammanhanget upp frågan om konsumtionsstöd. Där står vi inför ett avvägningsspörsmål. Vi måste fråga oss, om vi har ekonomiskt utrymme för att ge bistånd till bostadskonsumenter och på vilket sätt vi i så fall skall ge det stödet.

Herr Lindkvist återopade ett uttalande vid den socialdemokratiska partikongressen, vilket avsåg en sänkning av basannuiteten. Detta skulle medföra betydande kostnadsökningar för staten, om åtgärden genomfördes konsekvent. Men det skulle i så fall betyda att vi stannade för en generell åtgärd av subventionskaraktär. Förmånen skulle tillfalla alla. Vi skulle sänka hyresnivån för den rike lika väl som för den fattige — om jag får använda det uttrycket. Men om vi teoretiskt sett skulle ha 100 eller 200 miljoner kronor för det ändamålet, så måste man fråga sig om det är riktigt att använda pengarna på det sättet. Skall vi inte i stället gå den väg som herr Lindkvist också talade för, nämligen att ge barnfamiljerna en förstärkning? Det är ju den grupp i samhället som har det besvärligast att skaffa sig bostad. Jag behöver kanske inte erinra herr Lindkvist om att det på samma kongress gjordes ett mycket bestämt uttalande i den frågan, nämligen att vi skall bygga ut det ekonomiska stödet till våra barnfamiljer. Det var ett

Svar på interpellation ang. kompensation till fiskare för inkomstförluster till följd av vattenföreningar

mycket klart besked som lämnades på den punkten. Det är därför en fråga som kommer att prövas.

För dagen vill jag inte göra något annat uttalande än att problemet är besvärligt och att frågan får prövas i samband med de förslag vi kommer att framlägga för vårriksdagen. Då blir vi säkerligen också i tillfälle att mera ingående diskutera den saken. Jag har här bara velat ställa fram problemet, så att ingen tror att det nu bara gäller att sänka basannuiteten. Vi måste också överväga hur vi skall göra med familjepolitiken. Skall vi bibehålla familjebostadsstödet, och vad kommer det i så fall att kosta?

Herr talman! Slutligen vill jag bara rikta uppmärksamheten på att möjligheterna att tillhandahålla bostäder inte bara beror på nyproduktionen. Jag har vid tidigare tillfällen sagt, och jag vill gärna upprepa det, att en ökad reparations- och underhållsverksamhet i det befintliga bostadsbeståndet nu är lika viktig som nyproduktionen. I de äldre fastigheterna, som många gånger är av god kvalitet, kan reparationer för en kostnad på 10 000—25 000 kronor eller kanske något högre belopp ge mycket bra bostäder — och bostäder som också kan tillhandahållas för någorlunda rimliga kostnader.

Jag har sett på sådan reparationsverksamhet i Stockholm, där man fått fram mycket ändamålsenliga och goda bostäder. Reparationskostnaderna ligger på 10 000 å 15 000 kronor, och det erfordras en hyra på 50 kronor per kvadratmeter i stället för 35 kronor. Detta betyder att familjer med lägre inkomster skulle kunna erbjudas goda bostäder till en mycket rimlig kostnad — väsentligt under vad som är möjligt i nyproduktionen, vilken de inte har tillgång till. Jag gläder mig över den utveckling som pågår i bl. a. Stockholm mot en väsentligt ökad sådan verksamhet i det äldre fastighetsbeståndet.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Det finns väl inga större meningsskiljaktigheter mellan mig och inrikesministern. När det gäller kongressens beslut om basannuitet och stöd åt familjerna kanske vi får uppsöka ett annat forum för att bli sams innan vi kommer tillbaka till andra kammaren.

När vi nu skall bestämma oss för att lugna ner oss ett tag i fråga om standarden i bostäderna, skulle jag vilja hemställa till inrikesministern att med sina medarbetare och med bostadsstyrelsen ta upp frågan om hur vi skall planera bostäderna så, att vi i morgon kan installera den utrustning morgondagens arbetsmarknad kräver. Jag tror att detta är ganska viktigt, ty om vi nöjer oss med att låsa fast den nuvarande standarden utan att förbereda oss för nya insatser om några år, så tror jag att vi begår ett misstag som det kommer att kosta mycket pengar att reparera för morgondagens hyresgäster. Det är alltså planeringsfrågan som jag vill att vi skall ha med i blickfältet när vi diskuterar hur vi skall utforma morgondagens bostäder.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. kompensation till fiskare för inkomstförluster till följd av vattenföreningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Fröken Sandell har frågat, om jag överväger att söka finna vägar att kompensera de fiskare som drabbas av inkomstförluster till följd av vattenföreningar.

De problem som interpellanten här berört har på senare tid fått ökad aktualitet. Medicinalstyrelsen och veteri-

Svar på interpellation ang. kompensation till fiskare för inkomstförluster till följd av vattenföroreningar

närstyrelsen har nyligen delgett samtliga hälsovårdsnämnder en förteckning över vattenområden, där fiskbeståndet med hänsyn till kvicksilverförekomst är otjänligt till människoföda. Regeringen har, som jag angivit i ett tidigare svar i dag, mot denna bakgrund uppdragit åt fiskeristyrelsen att utreda frågan om vilka statliga åtgärder som behövs med anledning av att fiskare inom ifrågasvarande eller närmast angränsande vattenområden kan lida avsevärt avbräck i sina utkomstmöjligheter på grund av förekomst av kvicksilver i fisk. Fiskeristyrelsen skall efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen skyndsamt lägga fram förslag till åtgärder. Uppdrag har även lämnats åt statens naturvårdsverk och 1964 års naturresursutredning att undersöka möjligheterna till förebyggande respektive sanerande åtgärder vad gäller kvicksilverföroreningar i vatten. Undersökningar pågår vidare när det gäller andra vattenföroreningar.

Vidare anförde:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag har all anledning att vara nöjd med innehållet i det svar jag fått, och jag ber att få tacka herr jordbruksministern för det.

Jag föreställer mig att bakom detta till synes enkla tillkännagivande ändå ligger åtskillig dynamik. Det är under en kort tidrymd — några veckor — som man genom stor aktivitet i dag kunnat lämna en redovisning av åtgärder, som kommer att vara ytterst betydelsefulla för de berörda människorna.

Anledningen till att jag framställde denna interpellation trots att det tidigare hade ställts frågor i samma ärende var att jag reagerade mot den allmänna tendensen att ensidigt ställa samhället till ansvar, då det enligt min och många andras mening också ligger ett stort ansvar hos de industrier, vilka medverkar till de utsläpp som är roten och upphovet till vattenföroreningarna. Vätern-

fiskarna har också i en resolution krävt ett klarläggande på den punkten för att om möjligt få underlag för skadeståndskrav.

I min interpellation förde jag ett visst resonemang om tänkbara lösningar. Bl. a. hänvisade jag till möjligheterna av en utvidgning av de bestämmelser som finns i 8 kap. 34 § vattenlagen, som jag här vill citera: »Kan utsläppandet av industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde antagas medföra avsevärt men för fiske, må ägaren av den fabrik eller inrättning, varifrån avloppsvattnet härrör, förpliktas att till befrämjande av fisket inom landet erlägga en årlig avgift med minst femtio och högst tiotusen kronor.»

Jag ifrågasätter om inte en utvidgning av detta avgiftssystem skulle kunna ge underlag för skadestånd till yrkesfiskare, som blir lidande genom industrier- nas utsläpp. Det är, herr statsråd, en lekmans funderingar under försök att nå fram till en fördelning av de kostnader som blir följden av dessa vattenföroreningar.

Jordbruksministern har klart visat att han känner sitt ansvar. Jag vill emellertid understryka att många anser att när den här berörda yrkesgruppen skall ersättas bör inte hela bördan läggas på skattebetalarna. Man kan åtminstone försöka finna vägar att få denna börda fördelad på andra som också har ett ansvar härvidlag.

Det bör inte bara bli fråga om ett stöd åt de grupper som nu kommer att bli berörda av de förbud som är utfärdade mot fiske i vissa områden. Den trygghet som kan utlovas bör gälla alla som blir lidande på docent Tejnings och andra forskares utspel kring sina forskningsresultat.

Herr Hedin har tidigare här anfört argument i denna fråga, som jag inte behöver upprepa. Jag vill bara deklarera att jag i stort sett ansluter mig till dem.

Svar på interpellation ang. kompensation till fiskare för inkomstförluster till följd av vattenföroreningar

Med dessa ord, herr talman, ber jag att än en gång få tacka för det positiva svar jag har fått.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag vill peka på vad vi på fiskarhåll menar har blivit fullständigt skevt i diskussionerna i detta sammanhang. Massmedia har nämligen ensidigt tagit sikte på vissa saker, som de har ansett vara sensationella, utan att anstränga sig att ge de riktiga informationerna till vårt folk. Jag har vid flera tillfällen både hört i radio och sett i TV exempel på hur man har gett sådana informationer, att hela uppmärksamheten har riktats mot fisken; man har nära nog förklarat att all fisk skulle vara farlig att förtära.

En vetenskapsman som uppträdde i TV talade om proven med fisk och nämnde ett par fiskslag. Inte förrän alldeles i slutet av programmet kom han mera en passant in på att det rörde sig om fisk från ett speciellt område. Den allmänhet som inte närmare känner till förhållandena måste få uppfattningen att det rörde sig om all fisk. Det var alltså en fullständigt felaktig information.

Jag råkade häromdagen när jag åkte bil få höra ett barnprogram i radio. Den tant som talade till barnen sade ungefär så här: Vi har alltid förr hört att fisk skall vara hälsosam föda, men under den senaste tiden har vi fått reda på att det snarare är tvärtom. Det var alltså en direkt uppmaning till barnen — mer eller mindre medveten — att de skulle låta bli att äta fisk. För endast några dagar sedan lämnade en radioreporter i en intervju med en fiskhandlare direkt felaktiga uppgifter som också gick i panikens tecken.

Detta är så mycket mer egendomligt som en av de vetenskapsmän, docent Tejning, som har sysslat med frågan är ganska försiktig. Han säger: »Ingen av de undersökta personerna föredro att

penbara neurologiska symptom av den typ som är karakteristisk — perimetri (för bestämning av synfältsperiferien) ännu ej utförd — för alkylkvicksilverförgiftning, ej ens den fiskare som hade den högsta fiskkonsumtionen: 3 fiskmåltider per dag, d. v. s. 21 per vecka.» Inte trodde jag att det fanns någon människa som åt fisk tre gånger om dagen! När inte denne vetenskapsman ens hos en sådan person kunnat påvisa någon direkt påverkan måste man säga att den bild som målats för svenska folket har varit fullständigt skev. Därför behövs statsmakternas hjälp att försöka vrida rätt det som har vridits skevt.

Vi är tacksamma för de åtgärder som regeringen har vidtagit så snabbt. Fiskarna har emellertid tillfogats en skada som knappast går att reparera. Jag föreställer mig att det blir svårt för fiskeristyrelsen att mäta den skada som har åsamkats exempelvis nordsjöfisket. När kvicksilverrisken första gången kom på tal hade jag ett samtal med en fiskhandlare i Göteborg. Han påvisade att försäljningen av den torsk som fångas i Nordsjön hade gått ned med ca 30 procent. Det säger en hel del. Det kanske inte blir så lätt att hålla fiskarna skadeslösa, men om informationen till allmänheten blir saklig och inte laddad med sensationer, som skrämmer folk från att köpa fisk, skulle en hel del vara vunnet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag tror att det står klart för alla att både samhället och industrin bör eftersträva en mera höggradig rening av avloppen än som i dag sker.

Jag vill utnyttja detta tillfälle till att säga att jag ser ganska optimistiskt på möjligheten att göra framsteg. Jag har en känsla av att man även inom industrin är starkt intresserad av att för-

Svar på interpellation ang. luft- och vattenvården

söka komma till rätta med de missförhållanden som förekommer på detta område. Jag vill erinra om att naturvårdsverket för närvarande gör en översyn av vattenvårdslagstiftningen och skall framlägga förslag till skärpningar i den mån sådana kan vara påkallade. Det är uppenbart att vi har anledning att ge myndigheterna ökade resurser på detta område.

Jag vill också erinra om att giftnämndens beslut att medgiva fortsatt användning av kvicksilver inom vissa massa-industrier var preliminärt. Man gav en dispens för ett år framöver. Man har alltså anledning att räkna med att även giftnämnden kommer att följa denna fråga med mycket stort intresse.

Herr Åberg tog vidare upp frågan i ett vidare sammanhang än vad den gäller ersättning till de fiskare som direkt lidit skada av förbud mot saluförande av fisk från vissa sjöar. Vi är på denna punkt överens om att det i och med det fattade beslutet nu finns möjlighet att få till stånd något slags gottgörelse även när det gäller angränsande vattendrag. Herr Åberg förde emellertid resonemanget in på ett område som är betydligt vanskeligare att bedöma, nämligen vilken skada man kan lida av en allmän debatt som förs, initierad antingen av vetenskapsmän eller på olika sätt genom massmedia.

Vi får därvidlag hoppas att en fortsatt debatt, såsom ju ofta sker, skall leda till en alltmer realistisk syn. Jag vill erinra om att det under den debatt som för några år sedan fördes om nedfallet av radioaktiva ämnen förekom uttalanden som gav uttryck för en överdriven rädsla och känslighet för dessa företeelser. Efter hand har vi befriat oss från den omedelbara oron. Jag föreställer mig också att vi skall kunna se situationen ljusare allteftersom vi vinner ökad klarhet om dessa föroreningsfrågor, framför allt genom att forskningen kommer att ge oss bättre resultat och självfallet också genom att

samhället ännu effektivare kan bekämpa föroreningarna.

Jag är således inte i dag beredd, herr Åberg — jag har tidigare fått hans fråga ställd till mig — att ge ett besked om hur man kan tänka sig en kompensation i mera allmän form till fisket för den skada det kan ha lidit till följd av den diskussion som förts.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. luft- och vattenvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har till mig ställt vissa frågor som gäller vatten- och luftvården.

Sedan frågorna ställdes har 1964 års naturresursutredning avlämnat ett betänkande, där en mycket utförlig beskrivning lämnas av bl. a. förorenings-situationen i sjöar och vattendrag och av reningsverkens omfattning och reningseffektivitet. Jag vill hänvisa till detta betänkande (SOU 1967: 43).

Jag vill understryka att regeringen noga följer utvecklingen när det gäller föroreningen av vår miljö och redan vidtagit åtgärder för att bl. a. hindra utsläpp av kvicksilver och få fram metoder för att sanera förorenade vatten. Sådana särskilda åtgärder, som herr Jansson efterlyser, har sålunda redan vidtagits och jag utesluter inte att ytterligare sådana kan bli aktuella. Jag kan också nämna att en viss översyn av vattenvårdslagstiftningen för närvarande sker inom justitiedepartementet.

Frågan om initiativ från svensk sida för att få fram en aktivare internationell vatten- och luftvårdspolitik övervägs för närvarande av regeringen.

Vad slutligen gäller frågan om re-

Svar på interpellation ang. luft- och vattenvården

surser till vatten- och luftvårdsforskning vill jag erinra om att det särskilda anslaget till naturresursforskning för innevarande budgetår ökades med 700 000 kronor till 5 miljoner kronor. Därjämte disponeras av statliga organ ca 7 miljoner kronor för sådan forskning, varav 1 miljon kronor avser undersökningar på bilavgasområdet. Det förslag till forskningsorganisation på detta område och medel för denna, som naturresursutredningen lagt fram, remissbehandlas för närvarande. Det är min förhoppning att proposition i ämnet skall kunna lämnas till nästa års vårriksdag.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Den vetenskapliga och tekniska utvecklingen har gjort det möjligt att på syntetisk väg framställa en mängd för människorna nödvändiga produkter, t. ex. textilier, gummi o. s. v. Men ingen forskare tror att det är möjligt att åstadkomma något surrogat för vatten. Vattnet är ur många synpunkter det viktigaste ämnet på vår planet. Utan vatten kan inte något liv förekomma.

I den miljöförstöring som nu pågår och som så intensivt debatteras är vattenföreningen farligast. Landets vattenkapital håller på att förlösas. Så gott som alla sjöar och vattendrag i Syd- och Mellansverige är starkt förorenade genom direkta avloppsutsläpp från samhällen och industrier. Sjöarna uppvisar akuta sjukdomstillstånd med syrebrist och svavelvätebildning, med fiskförgiftning och fiskdöd som följd. Massiva algbloomingar gör allt fler sjöar otjänliga för bad, och allt fler sjöar går över gränsen till en kedje-reaktionsnedsmutsning, där självrening skulle ta århundraden och där igenväxningen och förintelsen av sjöarna endast kan stoppas till enorma kostnader.

Tiden är med andra ord inne för en samlad motattack mot förstöringen av vatten och luft. Tiden är också inne för att utarbete — jag lånar här ett uttryck från den nyare amerikanska litteraturen i detta ämne — »en strategi för en miljö att leva i». I denna strategiska plan måste ingå att återställa vattnet och luften, att sanera avfallsproduktionen, att skydda människorna från skadliga kemiska ämnen och mot olämpliga livsmedel, att forska vidare kring yrkesfaror, studera städernas miljöproblem och var toleransgränsen går för stress, olyckor, buller och mycket annat.

Det långsiktigt lönsamma samhällsintresset måste gå före det kortsiktigt lönsamma privatintresset. Där miljö- vårdsintresset skapar en konfliktsituation mellan samhällets effektivitet på lång sikt och det privata kapitalets effektivitet på kort sikt måste det senare tvingas kapitulera.

Jag har ställt fem frågor till jordbruksministern. I början på detta år ställde jag några frågor kring samma problematik till justitieminister Kling. När jag den gången anmärkte på justitieministerns enligt min mening väl tunna svar blev han irriterad över mina något kinkiga frågor och sade, att om jag önskade en doktorsavhandling eller utredning som svar, så skulle jag ange det när jag väckte interpellationen. Jag har inte begärt någon doktorsavhandling eller någon utredning nu, lika litet som jag gjorde det förra gången, men jag vill gratulera statsrådet Holmqvist för att han nu presterat det kanske genom tiderna mest fullödiga svar som något statsråd lämnat på en interpellation, när han i sitt svar inkluderar naturresursutredningens del I och del II. Jag erkänner att det är ett utomordentligt omfattande, klart och belysande arbete, kanske mer belysande än många doktorsavhandlingar varit i respektive ämnen. Jag har studerat de 320 sidorna och vill betyga att utred-

Svar på interpellation ang. luft- och vattenvården

ningen har gjort ett utomordentligt gott arbete.

Min första fråga, som rörde det aktuella läget i våra sjöar, har på det sättet fått ett ytterligt klarläggande svar liksom även min andra fråga rörande reningsverkens effektivitet. Men den sista delen av den andra frågan, som rörde i vilken takt en övergång till det s. k. tredje steget kan ske, tyckte jag inte kunde anses helt besvarad. I den delen lämnar vi nämligen kartläggningen och analyserna och går över till åtgärderna. Som alla vet som sysslat med dessa problem menas med det tredje steget en rening där man faller bort även fosfor och kväve. Det skall medges att frågan omöjligen kan besvaras med annat än en mycket approximativ beräkning. Ytterst är det en politisk fråga. Våra vetenskapsmän har sagt sitt. Nu gäller det politikernas svar i riksdagen och i kommunerna. Det gäller vilken lagstiftning vi är beredda att ta till och det gäller i hög grad den kommunala handlingskraften.

Jag vill notera det positiva besked som finns i svaret — att åtgärder vidtas för att hindra utsläpp av kvicksilver och att statsrådet inte utesluter att ytterligare åtgärder kan bli aktuella, även om jag skulle vilja flytta ordet »inte» och få formuleringen litet mera kategorisk, så att det i stället hade stått: Jag utesluter att ytterligare sådana åtgärder inte blir aktuella. Formuleringen i svaret är litet vagare, men jag skall inte utläsa någon som helst vilja att nonchalera nödvändigheten av dessa åtgärder, eftersom jag vet att vissa åtgärder redan är vidtagna.

Jag noterar också att statsrådet utlovar en översyn av vattenvårdslagstiftningen.

Vidare noterar jag statsrådets besked att regeringen överväger initiativ om internationella åtgärder mot bakgrund av bl. a. Ingenjörsvetenskapsakademiens rapport om svavelsyran, som kommer med vindarna från andra industriländer och genom regnet även drabbar oss.

Om jag nu noterat svarets positiva sidor, kanske jag får be statsrådet om några upplysningar som jag väntat i detta svar. Immissionssakkunniga föreslog att skärpta lagstiftningsåtgärder gentemot förorenande industrier skulle träda i kraft den 1 juli 1968. Regeringen har, om jag uppfattat rätt, stannat för att denna lagstiftning icke skall träda i kraft förrän 1969. Får jag fråga statsrådet: Varför väntar man med denna lagstiftning? Blir den betydelselös, eftersom vi kan avstå från den till 1969? Även om jag ger departementet en honnör för det utomordentliga betänkande jag redan erinrat om, anser jag att vi är sent ute.

En rad kommuner nonchalerar alltså riksdagens 1957 fattade beslut att de skulle få fem år på sig att bygga reningsverk. Vi vet nu av denna utredning hur många samhällen det är som saknar reningsverk. Vilket vapen är regeringen beredd att bruka för att få slut på kommunernas bedrövliga handskande med dessa frågor? Naturvårdsverket har åtalat Umeå. Jag begär inte att statsrådet skall räkna upp 25 städer eller större samhällen som rimligen står i tur efter Umeå. Men jag vill fråga: Är umeåfallet ett tecken på att statsmakterna nu tänker ta itu med de värsta syndarna på detta område? När statsrådet nyss sade att han ser med optimism på vad som kommer att ske, tycker jag att den optimismen måste grundas på någonting mer än kommunernas egen handlingsvilja. Men om naturvårdsverket fortsätter den aktivitet det inlett, vågar också jag hysa förhoppningar.

Då huvudparten av miljöfrågorna sorterar under jordbruksministern, så länge vi inte har någon särskild miljöminister, får jordbruksministern anses vara den främste miljöministern, och därför kan det väl inte anses ogrannläga om jag ställer ett par mindre frågor i sammanhanget. I vilken takt räknar man med att komma till rätta med jordbrukets föroreningar? Jordbruksministern

Svar på interpellation ang. luft- och vattenvården

måste ha alldeles särskild insikt i hur jordbruket förorenar våra vatten. Jag behöver bara erinra om hur den stora binnikemasken nu finns i några av våra stora sjöar. En förfärlig nedsmutsning äger rum.

Hur länge skall våra örlogs-, passagerar- och kryssningsfartyg få flyta omkring utan att man har uppsamlings-tankar för avfallet? När får vi den lagstiftningen?

Till sist: Hur länge skall vi tillåta att alla dessa nedgrävda oljecisterner, som ibland spränges och ibland överfylls med vatten och som är gjorda av alldeles för dåligt material, åstadkommer skador på ytvatten och grundvatten?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Jansson förefaller mig litet otacksam. Han ställer fem frågor till mig, får ett uttömmande svar och förklarar att det är det mest utförliga som någonsin har lämnats. Sedan vill han att jag skall besvara ytterligare tiotalet frågor. Jag kan inte lova honom att det skall göras med samma grundlighet som beträffande de frågor han först framställt.

Till att börja med vill jag gärna tacka för den reklam han gör för ett betänkande som är aktuellt. Jag har tidigare haft anledning att rekommendera det till läsning, och jag uppskattar därför att herr Jansson efter genomläsningen har funnit det vara så värdefullt som har framgått av hans anförande.

Herr Jansson talar om att det nu är tid att fastställa ett program. Jag uppfattar inte saken så. Den diskussionen förde vi för tre till fyra år sedan, då vi tillsatte utredningen, men nu är vi i full gång med förverkligandet. Herr Jansson kan dagligen se exempel på hur naturvårdsverket står mitt uppe i ett aktivt arbete. Programförklaringarnas tid är slut; nu är vi inne i en intensiv arbets-

process för att komma till rätta med dessa problem.

Herr Jansson ville ha bättre besked om det tredje steget, d. v. s. övergången till en mera höggradig rening. Just i dag har jag fått ett förslag från naturvårdsverket i den frågan, vari man föreslår ändringar i bidragsbestämmelserna. Detta förslag var känt av både herr Jansson och mig, eftersom naturvårdsverkets chef vid en konferens har framhållit att man hade i uppdrag att lägga fram ett sådant förslag.

Jag kan nu tala om vad detta förslag innehåller. Syftet med ändringarna är att bidraget skall stimulera kommunerna att bygga mera höggradiga reningsverk. De föreslagna bestämmelserna innebär att kommuner som hittills inte har uppfört reningsanläggningar får statsbidrag med 30 procent av anläggningskostnaderna. Till utbyggnad eller förbättring av en befintlig anläggning kan bidraget utgå med 50 procent. Eftersom större anläggningar i allmänhet lättare kan finansieras avgiftsvägen, föreslås att bidraget, om inte särskilda skäl föreligger, skall begränsas till 6 miljoner kronor. Jag kan alltså på den fråga som här ställdes direkt svara att naturvårdsverket har presenterat ett förslag, som för många kommuner bör medföra ökade möjligheter att ta det tredje steget i fråga om rening.

Sedan till de andra frågorna! I fråga om immissionssakkunnigas betänkande beklagade herr Jansson att man inte kan ställa i utsikt ett snabbare beslut och ett förverkligande av betänkandets förslag. Det gäller dock här mycket komplicerade problem. Remissbehandlingen har tagit sin tid. Det är bekant att arbetsbördan just på lagstiftningens område i dag är oerhört stor. Detta återverkar på tillgången på folk som kan förbereda frågorna, och det belastar lagrådets arbete. I detta sammanhang kompliceras saken också av att man redan i detta läge ganska ingående måste penetrera hur den rättsliga handlägg-

Svar på interpellation ang. luft- och vattenvården

ningen av dessa frågor skall ske, vilken domstolsprövning som skall göras o. s. v. Vissa förslag är under beredning.

Jag vill försäkra att det förhållandet att arbetet tar tid inte beror på bristande vilja utan på att det har visat sig vara mycket komplicerat att få fram ett lagförslag. Såvitt jag kan se finns det dock all anledning att räkna med att utredningens förslag utgör en mycket god grund för att komma till rätta med dessa frågor.

Jag sitter naturligtvis inte inne med sådana uppgifter att jag kan räkna upp de kommuner utöver Umeå stad, där ett ingripande skulle kunna komma i fråga. Jag bara upppepar vad naturvårdsverkets chef har sagt, att naturvårdsverket inte särskilt valde ut Umeå, utan att anledningen till att detta ärende kom före var att det uppdagades att Umeå stad inte hade vidtagit de åtgärder som staden ålagts av domstol. Det var således nödvändigt att ta ställning till saken, och jag föreställer mig att naturvårdsverket kommer att handla lika beslutsamt, om det visar sig att andra städer icke har vidtagit de åtgärder som de blivit ålagda av domstol.

Jag skall inte här gå in på frågan om föreningarna från jordbruket, men jag måste säga att det exempel som herr Jansson tog var dåligt valt. När det gäller dyntförekomsten i bl. a. Ivösjön, som jag föreställer mig att han tänkte på, är man ganska säker på att jordbruket inte bär skulden, utan att den får sökas i de förhållanden som tätbebyggelsen medför. Jordbruket kan ha andra föreningskällor och ett ansvar i det sammanhanget, men beträffande dyntförekomsten är jordbruket snarast mest intresserad part i att man från samhällets sida så långt som möjligt försöker komma till rätta med den. Jordbrukarna är angelägna om att det finns rent vatten som djuren kan dricka utan att behöva utsättas för de risker som dyntförekomsten medför.

Även om naturvårdsfrågorna till stor

del ligger inom jordbruksdepartementets område, gäller detta icke frågor om föreningar på internationellt vatten och över huvud taget ute till havs. Bl. a. av det skälet har jag inte anledning att gå in på dessa föreningar.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vet att den sista frågan inte ligger inom jordbruksministerns område, men han har likväl varit hyggelig att svara även på den. Vid det här laget börjar jag bli ganska väl orienterad om uppdelningen på olika departement, eftersom jag snart har interPELLERAT hälften av statsråden i hit-hörande ämnen. Ibland har det varit ganska svårt att komma underfund med till vem frågorna skall ställas, men det är litet lättare sedan miljöutredningen nu har kartlagt även vattenföreningarnas område.

Det var inte otacksamhet, utan mera nyfikenhet som gjorde att jag här spädde på med några frågor. Det kan förefalla som om mina frågor var tillräckligt många från början, men eftersom jordbruksministern själv har tillsatt miljöutredningen och därför kunde lämna ett så utomordentligt svar utan att ha behövt närmare arbeta med saken, tyckte jag att jag kunde ställa ett par extra frågor.

Jag är helt överens med jordbruksministern om att programförklaringarnas tid är slut och att mycket nu kommer att bero på själva tempot vid genomförandet av åtgärderna. Diskussionen här och hela interpellationen handlar framför allt om vilket tempo man därvidlag vågar räkna med. Jag lyssnade också på chefen för naturvårdsverket när han häromdagen berättade hur kommunerna skulle stimuleras att bygga reningsverk. Det var i och för sig ett bra system som man hade tänkt ut, men det behövs även en lagstiftning. Enligt vattenlagen skulle kommunerna år 1957 få fem år på sig för att vidta erforderliga åtgärder för vatten-

Interpellation ang. den kompletterande grundskoleutbildningen för arbetslösa ungdomar

reningen, men en mängd kommuner har ännu inte gjort någonting och alltså inte följt bestämmelserna. Det är emellertid lättare för en kommun att bryta mot lagen än det är för en stackars enskild människa — då blir det helt andra efterverkningar.

Jag noterar nu med tillfredsställelse jordbruksministerns uttalande att naturvårdsverket kommer att angripa dessa problem på samma sätt som verket gjort i umeåfallet, om någon i fortsättningen kommer att försynda sig på det vis som hittills har förekommit.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 55.

§ 11

Interpellation ang. den kompletterande grundskoleutbildningen för arbetslösa ungdomar

Ordet lämnades på begäran till

Fru LEWÉN-ELIASSON (s), som yttrade:

Herr talman! Den oroande ökningen av ungdomsarbetslösheten har mötts med skilda åtgärder från arbetsmarknadsstyrelsen. Bl. a. påpekas i en skrivelse, som utarbetats i samråd med skolöverstyrelsen och sänts till länskolnämnderna, vikten av att dessa ungdomar, varav merparten antingen helt saknar eller har genomgått relativt kort utbildning efter åtta- eller nioårig obligatorisk skola, bereds plats i det reguljära skolsystemet. Härvid avses i första hand yrkesskolorna. Men man framhåller även betydelsen av att de ungdomar som inte genomgått nioårig grundskola ges möjligheter till kompletterande grundskoleutbildning, en åtgärd som förefaller synnerligen väl motiverad med tanke på de alltmer

ökande krav på teoretiska förkunskaper som ställs på anställda i alla funktioner.

Det är emellertid tydligt att de bestämmelser om statsbidrag och huvudmannaskap som gäller för sådan kompletterande utbildning fått konsekvenser som inte helt överensstämmer med myndigheternas intentioner. Den kompletterande teoretiska utbildningen som ges inom ramen för yrkesskolan, där dessa elever organisatoriskt hör hemma, tar mera fasta på att förmedla kunskaper som direkt kan kopplas samman med yrkesstudierna än på att ge en allmän teoretisk utbildning som motsvarar grundskolans nionde årskurs. Det förefaller för övrigt att även gälla elever som fått tillstånd genomgå det sista obligatoriska skolåret i yrkesskolan. Detta är inte tillfredsställande.

Om yrkesskolorna saknar möjligheter att ge dessa ungdomar den teoretiska utbildning de borde ha rätt till, förefaller det riktigare att lägga ansvaret för utbildningen på grundskolan, gärna i samarbete med folkbildningsorganisationerna. Undervisningen av dessa elever behöver inte nödvändigtvis förläggas till dagtid, då det kan vara svårt att få erforderlig lärarkraft, utan kan med fördel ges efter den ordinarie skolans slut.

Under återopande av ovanstående hemställer jag att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för omfattningen av den kompletterande grundskoleutbildningen för arbetslösa ungdomar och är statsrådet beredd vidta erforderliga åtgärder för att bereda dessa ungdomar en så långt möjligt komplett grundskolekompetens?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmälades och godkändes bevillnings-

utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tilllägg till vissa trafiklivräntor, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

§ 13

Anmälades motionen nr 1120, av herr *Oskarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Denna motion bordlades.

§ 14

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 26 november—1 december 1967 för officiellt besök i Sovjetunionen.

Stockholm den 23 november 1967

Torsten Nilsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 15

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts åtta enkla frågor, nämligen av:

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till

herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående beledsagan-de text till televisionsprogrammen,

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående elevernas säkerhet vid färd med skolskjuts,

herr *Sundkvist* (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ändring av högsta tillåtna hastighet inom tätbebyggt område,

herr *Boo* (cp), till statsrådet fru Odhnoff angående förslag i anledning av 1962 års ungdomsutrednings betänkande,

herr *Levin* (s), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående viss kontroll av importerad fisk m. m.,

herr *Nordstrandh* (h), till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående möjligheten att börja skolan vid sex års ålder,

herr *Josefson* i Arrie (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående skärpning av säkerhetsföreskrifterna för tågens sovvagnar, och

herr *Sjöholm* (fp), till statsrådet fru Odhnoff angående förhållandena vid vissa ungdomsvårdsanstalter.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 17.08.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 24 november

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 16 in-
nevarande november.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1120.

§ 3

Föredrogs den av fru *Lewén-Eliason* (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående den kompletterande grundskoleutbildningen för arbetslösa ungdomar.

Kammaren biföll denna anhållan.

(Nuvarande lydelse)

3 m o m. För rörelse, i vilken ingår tillhandahållande av monteringsfärdiga hus, skall skatten, i vad avser tillhandahållande och uttag ur rörelse av sådana hus, beräknas allenast å 60 procent av den eljest skattepliktiga omsättningen.

Enligt samma grunder skall skatten

§ 4

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt jämte motioner i ämnet.

I en den 24 februari 1967 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 47, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionens bilagta utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås vissa tekniska ändringar beträffande den allmänna varuskatten i enlighet med vad som nämnts i prop. 1967:7. De föreslagna ändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 september 1967.

Det ovannämnda författningsförslaget var i följande delar så lydande:

(Föreslagen lydelse)

18 §.

3 m o m. Skatt beräknas endast på 60 procent av den skattepliktiga omsättningen till den del denna avser tillhandahållande eller uttag ur rörelse av monteringsfärdiga hus eller av fabriks-tillverkad betongmassa.

Skatt beräknas enligt samma grunder i fråga om tillhandahållande eller

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

(Nuvarande lydelse)

beräknas för annan rörelse i vad avser tillhandahållande och uttag av fabriks-tillverkad betongmassa samt av maskiner och andra döda inventarier med en beräknad varaktighetstid av mer än tre år för stadigvarande användning i jordbruk, skogsbruk, rörelse eller annan yrkesmässig verksamhet.

(Föreslagen lydelse)

uttag ur rörelse av komplett maskin eller annat komplett inventarium under förutsättning

att inventariets beskattningsvärde är lägst femhundra kronor,

att tillhandahållandet eller uttaget sker för stadigvarande användning i jordbruk, skogsbruk, rörelse eller annan yrkesmässig verksamhet,

samt att inventariet med hänsyn till sin varaktighet utgör sådan anläggningstillgång som normalt enligt punkt 3 a av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen är föremål för årliga värdeminskningsskatt eller skulle varit föremål för sådana avdrag, om inkomsten av verksamheten utgjort inkomst av rörelse.

Med tillhandahållande — — — yrkesmässig verksamhet.

(Se vidare anvisningarna.)

(Se vidare anvisningarna.)

Anvisningar

till 18 §.

Avdragsrätt enligt — — — — allmän varuskatt.

Med material — — — — — ett år.

Till material — — — tvättjänst, s. k. utbytestvätt.

Med monteringsfärdiga hus — — — sätt färdigmonterade.

Till maskiner eller andra inventarier som angivas i 18 § 3 mom. andra stycket hänföres personbilar och sådana med skåp-, stationsvagns- eller personbilskarosseri utrustade lastbilar, vilkas tjänstevikt ej överstiger 1800 kilogram, endast om de äro avsedda att nyttjas i yrkesmässig trafik. Till maskiner eller andra inventarier räknas vid tillämpning av 18 § 3 mom. även reservdelar, verktyg eller tillbehör som normalt ingå i leverans av sådana inventarier.

Till maskin eller annat inventarium som anges i 18 § 3 mom. andra stycket hänföres personbil och sådan med skåp-, stationsvagns- eller personbilskarosseri utrustad lastbil, vars tjänstevikt ej överstiger 1 800 kilogram, endast om den är avsedd att nyttjas i yrkesmässig trafik. Till maskin eller annat inventarium enligt 18 § 3 mom. andra stycket räknas även sådana delar, verktyg eller tillbehör som i normal omfattning tillhandahållas med inventariet. Detsamma gäller även annan del om den utgör ett komplett inventarium, t. ex. motor till en arbetsmaskin, och dess beskattningsvärde är lägst 500 kronor.

Vid tillämpning av 18 § 3 mom. andra stycket inräknas i den skattepliktiga omsättningen även vederlag för montering eller annat arbete med av-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

seende på varan hos köparen. Vid tillhandahållande av fast maskin inräknas dock icke vederlag som är att hänföra till arbete direkt på fastighet, dvs. på mark eller byggnad.

Denna förordning träder i kraft den 1 september 1967.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 721 av herr *Edström m. fl.* och II: 901 av herr *Adamsson m. fl.*;

2) de likalydande motionerna I: 722 av herr *Fälldin* och II: 902 av herr *Josefson* i *Arrie m. fl.*;

3) de likalydande motionerna I: 723 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 903 av herr *Magnusson* i *Borås m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

a) avslå förslaget i proposition nr 47 till ändringar i 18 § 3 mom. och anvisningarna till 18 § förordningen om allmän varuskatt;

b) antaga följande förslag till ändring av 18 § 1 mom. samma förordning.

18 §.

1 mom. Har skattskyldig — — — enligt 69 §.

Vidare må skattskyldig, som vid inköp av sådana maskiner eller inventarier, varom förmåles i 18 § 3 mom. andra stycket erlagt full skatt, ehuru skatebeloppet jämlikt bestämmelserna i nämnda stycke bort reduceras, vid beräkning av sin skattepliktiga omsättning göra avdrag med 40 procent av sålunda utgivet vederlag;

4) de likalydande motionerna I: 861, av herr *Edström m. fl.* och II: 1066 av herr *Adamsson m. fl.*; samt

5) motionen II: 904 av herr *Nordgren m. fl.*

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet också upptagit följande

vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 62 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 85 av herr *Öhvall m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anvisningarna till 12 § förordningen om allmän varuskatt skulle erhålla i motionerna angiven ändrad lydelse, innebärande slopande av nu gällande undantag från skattskyldighet för verksamhet som stat eller kommun bedriver för att tillgodose egna behov;

2) de likalydande motionerna I: 63 av herrar *Tistad* och *Stefanson* samt II: 84 av herr *Werbros m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att punkten 8 i 10 § 1 mom. förordningen om allmän varuskatt fr. o. m. den 1 juli 1967 skulle ha följande ändrade lydelse:

8. Läkemedel, som tillhandahållas enligt recept eller till sjukhus, eller införs till riket i anslutning till sådant tillhandahållande samt proteser.

3) de likalydande motionerna I: 156 av herrar *Thorsten Larsson* och *Wirtén* samt II: 189 av fru *Gärde Widemar* och herr *Mattsson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att konst som försålles på utställning av vederbörande konstnärers verk finge vara undantagen från den allmänna varuskatten, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningsändring;

4) de likalydande motionerna I: 157

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

av herr *Lundberg* och *II: 196* av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att fr. o. m. den 1 juli 1967 undanta proteser från den allmänna varuskatten och sålunda antaga i motionerna intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av punkten 8 i 10 § 1 mom. förordningen om allmän varuskatt;

5) de likalydande motionerna *I: 158* av herrar *Lundberg* och *Stefanson* samt *II: 193* av herrar *Larsson* i Umeå och *Nordgren*;

6) de likalydande motionerna *I: 321* av herr *Torsten Hansson* samt *II: 405* av herrar *Henningsson* och *Eskel*;

7) de likalydande motionerna *I: 416* av herr *Bengtson m. fl.* och *II: 534* av herr *Hedlund m. fl.*;

8) de likalydande motionerna *I: 560* av herr *Fälldin* samt *II: 712* av herrar *Jonasson* och *Dockered*;

9) de likalydande motionerna *I: 588* av herr *Werner* och *II: 709* av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte anta förslag till sådan ändring av förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt att 3 mom. i 18 § utginge;

10) de likalydande motionerna *I: 590* av herrar *Wikberg* och *Johan Olsson* samt *II: 720* av herr *Lothigius*;

11) motionen *I: 570* av herr *Ferdinand Nilsson*;

12) motionen *II: 414* av herr *Kellgren*; ävensom

13) motionen *II: 423* av herr *Svenning* och fru *Skantz*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna *I: 723* av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och *II: 903* av herr *Magnusson* i Borås m. fl. måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 47;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna *I: 62*

av herr *Stefanson m. fl.* och *II: 85* av herr *Öhvall m. fl.*,

2) de likalydande motionerna *I: 63* av herrar *Tistad* och *Stefanson* samt *II: 84* av herr *Werbros m. fl.*,

3) de likalydande motionerna *I: 156* av herrar *Thorsten Larsson* och *Wirten* samt *II: 189* av fru *Gärde Widemar* och herr *Mattsson*,

4) de likalydande motionerna *I: 157* av herr *Lundberg* och *II: 196* av herr *Nordgren m. fl.*,

5) de likalydande motionerna *I: 158* av herrar *Lundberg* och *Stefanson* samt *II: 193* av herrar *Larsson* i Umeå och *Nordgren*,

6) de likalydande motionerna *I: 321* av herr *Torsten Hansson* samt *II: 405* av herrar *Henningsson* och *Eskel*,

7) de likalydande motionerna *I: 416* av herr *Bengtson m. fl.* och *II: 534* av herr *Hedlund m. fl.*,

8) de likalydande motionerna *I: 560* av herr *Fälldin* samt *II: 712* av herrar *Jonasson* och *Dockered*,

9) de likalydande motionerna *I: 588* av herr *Werner* och *II: 709* av herr *Hermansson m. fl.*, i den mån motionerna behandlades i detta betänkande,

10) de likalydande motionerna *I: 590* av herrar *Wikberg* och *Johan Olsson* samt *II: 720* av herr *Lothigius*,

11) de likalydande motionerna *I: 721* av herr *Edström m. fl.* och *II: 901* av herr *Adamsson m. fl.*,

12) de likalydande motionerna *I: 722* av herr *Fälldin* och *II: 902* av herr *Josefson* i Arrie m. fl.,

13) de likalydande motionerna *I: 723* av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och *II: 903* av herr *Magnusson* i Borås m. fl.,

14) de likalydande motionerna *I: 861* av herr *Edström m. fl.* och *II: 1066* av herr *Adamsson m. fl.*,

15) motionen *I: 570* av herr *Ferdinand Nilsson*,

16) motionen *II: 414* av herr *Kellgren*,

17) motionen *II: 423* av herr *Svenning* och fru *Skantz*, ävensom

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

18) motionen II:904 av herr Nordgren m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Einar Eriksson, Wärnberg, Wirmark, Paul Jansson, Stadling, Brandt, Forsberg, Kristenson, Carlsson* i Västerås och *Nyström* (samtliga s), vilka ansett

att utskottet under punkten A) bort hemställa,

att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 47 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas — mätte antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt med de ändringar och tillägg att

dels ingressen erhöle följande såsom *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

Häri genom förordnas, att 18 § 3 mom. förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt samt anvisningarna till 9 och 18 §§ samma förordning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Reservanternas förslag)

Häri genom förordnas, att 18 § 3 mom. och 69 § förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt samt anvisningarna till 9 och 18 §§ samma förordning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

dels 69 § och anvisningarna till 9 §

erhöle följande såsom *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

(Nuvarande lydelse)

Skatten utgår med tio procent av beskattningsvärdet. Vid införsel till riket av vara som anges i 18 § 3 mom. *utgår dock skatten utom* i fall som avses i 6 § 2 mom. tulltaxeförordningen med sex procent av *beskattningsvärdet*.

(Reservanternas förslag)

69 §.

Skatten utgår med tio procent av beskattningsvärdet *eller* vid införsel till riket av vara som anges i 18 § 3 mom. med sex procent av *detta värde*. *Den lägre skattesatsen gäller dock icke vid införsel* i fall som avses i 6 § 2 mom. tulltaxeförordningen *och ej heller vid införsel av maskin eller annat inventarium, vars värde beräknat enligt andra stycket understiger fyrahundrasjuttio kronor utan tillägg av den allmänna varuskatten*.

Beskattningsvärdet är — — — — — varuskatten inbegripen.

Vid bestämmande — — — — — liknande prestation.

*(Kungl. Maj:ts förslag)**(Reservanternas förslag)*

Anvisningar

till 9 §.

Med *vara* — — — — — från fastigheten.

Till *fastighet* — — — — — annat inventarium.

Ändring i förordningen om allmän varuskatt*(Kungl. Maj:ts förslag)*

Gas som — — — som trycksak. Frimärken, sedlar, mynt och *dylikt* äro att hänföra till varor *endast* då de uppenbarligen äro avsedda för samlarändamål.

(Reservanternas förslag)

Gas som — — — som trycksak. Frimärken, sedlar och mynt äro att hänföra till varor då de uppenbarligen äro avsedda för samlarändamål.

dels ock ikraftträdandebestämmelsen

(Kungl. Maj:ts förslag)

Denna förordning träder i kraft den 1 september 1967.

erhölle följande såsom *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

(Reservanternas förslag)

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1968.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Kammarens ärade ledamöter torde ha uppmärksammat att oppositionen, som med lottens hjälp har kommit att bli majoritet i utskottet, har yrkat avslag på såväl propositionen som alla motioner, både de som väckts i anslutning till propositionen och de som framlades i början av året och som nu tagits upp till behandling i det föreliggande betänkandet. Också reservanterna yrkar avslag på alla dessa motioner. Utskottet är alltså därvidlag fullt enigt. Jag skall därför inte nu uppehålla mig vid motionerna. Flertalet av dem är för övrigt gamla bekanta, och argumenten från såväl motionärerna som utskottet är väl kända.

Den proposition vi nu skall behandla innehåller inte något särskilt lätthanterligt material. Många frågor är invecklade. Därför skall jag här försöka bena upp problemen så gott jag kan. När vi 1965 höjde omsättningsskatten infördes samtidigt en reduceringsregel innebärande att investeringsvaror belastas med endast 60 procent av vederlaget, d. v. s. en oms på 6 procent i stället för det totala 10 procent. Regeln skulle gälla vid leveranser, uttag och uthyrning av maskiner och andra döda inventarier med en varaktighetstid av

mer än tre år och som i princip borde bli föremål för årliga värdeminskningssavdrag. Fastän det gällde investeringsvaror ansåg man sig inte kunna inrymma näringslivets byggnadsinventarier under denna reduceringsregel, enär det skulle innebära att även leveranser till bostadsproduktionen togs med. Så långt avsåg man inte att gå. Konsumtionsvarorna skulle ställas utanför.

När denna regel nu tillämpats har man huvudsakligen fäst avseende vid varaktighetstiden, alltså tre år. Följden har blivit, att regeln har tillämpats också på andra objekt än avskrivningsobjekt, som syftet var. Till investeringsvaror har hänförts inte endast kompletta objekt utan även delar till i och för sig reduceringsberättigade objekt — ja, även reservdelar som tillförts ett dylikt objekt, om delens livslängd är mer än tre år. Man har tillämpat denna regel också på rena stapelvaror, såsom virke, plåt, rör, ledningsmaterial, balkar, skruv och beslag. Genom den nuvarande tillämpningen har reduceringsregeln därför kommit att gälla även för rena konsumtionsvaror och förbrukningsartiklar, och det har aldrig varit avsikten. Regeln skulle gälla endast för investeringsvaror, vilket också underströks av bevillningsutskottet år 1965 när regeln infördes.

Bevillningsutskottets borgerliga lottmajoritet understryker att varje undan-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

tag föder krav på ytterligare undantag på närliggande områden, och detta vill jag gärna understryka. Bevilningsutskottet har ofta framhållit att alla avsteg från den allmänna regeln beträffande omsättningskatten medför olägenheter i form av gränsdragningsproblem, kontrollsvårigheter o. d. Så har alltså blivit förhållandet även med denna reduceringsregel och i än högre grad genom dess tillämpning.

Det är därför inte att förundra sig över att bl. a. Sveriges köpmannaförbund klagat över förhållandena och hemställt om enklare regler. Nu måste man vid försäljning av en vara bedöma inte bara varans art utan även dess användning.

Man ställer sig frågan hur mycket skatt som för närvarande egentligen undandras staten genom skenköp. Vi har under senare tid i pressen informerats om hur folk köper s. k. investeringsvaror till sin rörelse, vilka dock i själva verket går till exempelvis sommarstugan, utan att den skattskyldige, säljaren, får vetskap om detta. Det är enligt tillämpningen av regeln till synes fråga om en investeringsvara, men i verkligheten gäller det en konsumtionsvara vid vars inköp man tillskansar sig en fördel.

Syftet med föreliggande proposition är därför i första hand att åstadkomma en sådan avgränsning av reduceringsregeln, att den blir tillämplig på sådant som kan betraktas som nyinvestering i avskrivningsobjekt. För att åstadkomma detta föreslås att regeln primärt skall avse endast sådant objekt, som redan vid leveranstillfället utgör en komplett eller färdigställd investeringsvara — d. v. s. maskin eller annat inventarium — och som dessutom i egenskap av anläggningstillgång hos köparen bör göras till föremål för årlig avskrivning enligt kommunalskattelagens bestämmelser.

Vid en motsvarande avgränsning för investering i jordbruk skulle delar till

maskiner och andra inventarier falla utanför reduceringsregelns tillämpningsområde, såväl när delar inköps för maskinbygge eller reparation i egen regi som när en fristående företagare utbyter delar vid en reparation.

Vidare föreslås den begränsningen, att reduceringsregeln endast skall gälla för objekt med ett beskattningsvärde, d. v. s. pris inklusive skatt, av minst 500 kronor. För objekt med lägre värde skall regeln inte gälla, vare sig man köper enstaka exemplar eller så många att det totala värdet överstiger gränsvärdet 500 kronor. Därmed menar jag att man åtminstone eliminerar en stor del av olägenheten och många av de skenköp som jag tidigare nämnde. Vi reservanter tillstyrker därför villigt detta förslag.

När det gäller maskiner som har karaktär av byggnad men ändå åsätts särskilt maskinvärde vid fastighetstaxeringen har såväl riksskattenämnden som regeringsrätten uttalat, att reduceringsregeln skall gälla men också att montering av sådana maskiner är att anse som arbete på fastighet och därmed alltså skall vara skattefritt, eftersom arbetskostnaden på fastighet är skattefritt medan materialet beskattas.

Monterar man en lös investeringsvara är regeln tillämplig på ersättningen för monteringen om den utförs av säljaren men inte om den utförs av annan företagare. Gäller det däremot montering och annat arbete med att uppföra en anläggning, som vid fastighetstaxeringen bör åsättas särskilt taxeringsvärde, gäller inte reduceringsregeln enligt ett utslag av regeringsrätten. Monteringen anses i sådant fall vara ett arbete på fastighet, och ersättningen för montering blir då skattefritt, som jag sade, medan materialkostnaden beskattas.

Enligt regeringsrättens utslag beskattas ledningsmaterial, ledningstråd, isolatorer, stolpar m. m. och kabel som är avsedd att gå över annans mark än ägarens enligt reduceringsregeln. Led-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

ning som går i, på eller över mark som tillhör annan än ägaren betraktas nämligen som lös egendom, varför regeln alltså gäller. Men går ledningen över, i eller på ägarens mark betraktas den som fastighet och då beskattas alltså materialet men inte arbetskostnaden. På det sättet blir det olika beskattning alltefter vem som äger marken där de olika delarna av ledningen dras fram.

Detta är, som alla förstår, en orimlighet. Förfarandet leder också till mycket svårbemästrade problem för både den skattskyldige och skattemyndigheterna. Skatten blir ju olika: det blir ett slags beskattning när ledningen går över ägarens mark, ett annat slags beskattning när ledningen går över annan persons mark. Detsamma gäller i stort sett hela tillämpningen av reduceringsregeln. Den har medfört stora olägenheter, vilket alla hörda skattemyndigheter understrukt.

Av utskottsmajoritetens uttalande kan man måhända få det intrycket, att vi inom bevillningsutskottet fattat beslut på lösa boliner. Utskottsmajoriteten kritiserar nämligen finansministern för att han inte remitterat förslaget innan propositionen skrevs. Bevillningsutskottet har emellertid, sedan frågan bordlades i våras, skickat ut ärendet till olika myndigheter och andra organ. Jag tycker för min del att vi fått en ganska god bild av hur systemet skulle verka i praktiken. Jag har velat poängtera detta, eftersom kritik framförts mot att departementet inte sänt ut förslaget för remissbehandling.

På det sätt jag tidigare beskrev kan man först tillämpa bestämmelserna om skattefri arbetskostnad och därtill tillämpa reduceringsregeln. De s.k. fasta maskinerna blir på det sättet lindrigare beskattade än investeringar i lösa maskiner och andra inventarier. För att få en så vitt möjligt enhetlig beskattning på området föreslås i propositionen, att alla objekt, som vid fastighetstaxeringen bör åsättas särskilt maskinvärde,

i varuskattehänseende skall betraktas som varor och inte som fastighet. Reduceringsregeln skall alltså härvidlag gälla.

Ersättning för arbete som i samband med leveransen utförs direkt på fastigheten, t. ex. gjutning av fundament, bör dock — framhålles det i propositionen — vara skattefri, eftersom det är fråga om anordningar som tillhör fastigheten. Genom denna bestämmelse blir det alltså ingen skillnad mellan s. k. fasta och lösa maskiner, vilket såvitt vi reservanter förstår bör förenkla tillämpningen.

Propositionen syftar alltså till att korrigera och komplettera bestämmelserna på ett sådant sätt, att man når det resultat man avsåg med 1965 års lagstiftning. När man nu talar om att propositionen innebär en skatteskärpning och därvid hänvisar till att reduceringsregeln — d. v. s. regeln om att man skall beskatta 60 procent av vederlaget — tillkom för att eliminera omsättningsskattens höjning för näringslivets investeringar, så är det riktigt. Men huruvida detta betyder en skatteskärpning kan diskuteras, eftersom det endast är fråga om att återställa förhållandena till vad de avsågs bli genom reduceringsregelns införande. Det har aldrig varit bevillningsutskottets och följaktligen inte heller riksdagens mening, att regeln skulle tillämpas på ett sådant sätt som nu påtalats i propositionen.

Bevillningsutskottet framhöll 1965 bl. a. att det är angeläget att reduceringsregeln utformas på ett sådant sätt, att den inte medför skattenedsättningar för varor avsedda för konsumtion i egentlig mening. Utskottet avstyrkte också bifall till motioner om att regeln skulle omfatta även reparationer och underhåll, under motivering att detta ansågs omöjligt att genomföra av skattetekniska skäl, eftersom reduceringsregeln i så fall måste utsträckas till att omfatta reservdelar som användes för reparationer av

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

investeringsvaror. Det är alltså klart och tydligt att utskottet inte avsåg en sådan tillämpning som vi för närvarande har av regeln.

Utskottets reservanter anser därför att den nu föreslagna utformningen av reduceringsregeln står i överensstämmelse med utskottets ursprungliga intentioner. Om det förhållandet, att man rättar till en tillämpning som icke har blivit den som var avsedd, medför skattehöjningar, kan det givetvis formellt anses riktigt. Men hade man tillämpat lagen i enlighet med 1965 års beslut hade vi redan haft en sådan beskattning som det nu är fråga om att återställa.

Reservanterna tillstyrker därför helt propositionen med undantag av tidpunkten för ikraftträdandet. Bestämmelserna skulle enligt propositionen träda i kraft den 1 september i år, men eftersom vi inte behandlar förslaget förrän nu föreslår vi att lagen skall träda i kraft tidigast den 1 januari 1968.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att propositionen innebär en förenkling och skapar likställighet mellan beskattningen av s. k. fasta maskiner och av lösa maskiner och inventarier. Den innebär en likartad beskattning av ledningar, oberoende av vem som är ägare till marken. Den innebär en värdegräns, som också förenklar systemet och eliminerar mycket besvär för de skattskyldiga. Till sist betyder den att reglerna kommer att återföras till vad riksdagen avsåg när de beslutades. Detta är i korta drag, herr talman, propositionens innehåll.

Utskottsmajoritetens främsta motive- ring är — med hänsyn till att man snart vill ha en mervärdeskatt införd — att det är onödigt att pillra på omsättnings- skatten. Det sägs också att många av de besvärigheter som påtalas i propo- sitionen skulle försvinna i och med en mervärdeskatt. Det kan jag gärna hålla med om men jag skall inte nu ge mig in i någon diskussion om en sådan

skatt. Förslaget är nu ute på remiss och det finns ingen anledning att diskutera detsamma förrän remissinstanserna yt- rat sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Einar Eriks- son m. fl.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Vid en första blick på proposition nr 47 finner man att den endast skulle innehålla förslag om tek- niska ändringar i varuskatteförord- ningen. När denna skatt höjdes år 1965 beslöts att höjningen inte skulle drabba maskiner och inventarier i näringslivet, och därför införde man en reducerings- regel, som skulle innebära att skatt end- ast skulle utgå på 60 procent av vär- det. Nu föreslås att denna regel skall få tillämpas enbart på kompletta maskiner och inventarier, dessutom blott under förutsättning att kostnaden för veder- börande objekt uppgår till 500 kronor. Vidare skall reparationer och monte- ringsdelar på fasta maskiner beskattas.

Detta låter inte särskilt farligt, men när vi inom högerpartiet började stu- dera propositionen litet närmare fann vi att de föreslagna förändringarna i dessa bestämmelser, som betecknades såsom tekniska, i verkligheten skulle komma att medföra rätt avsevärda skat- tehöjningar för näringslivet. Propositio- nen innehåller försiktigtvis inte några beräkningar av de ekonomiska verk- ningarna. Därför har vi i motion nr 903 i denna kammare — en likalydande motion väcktes också i första kamma- ren — yrkat att propositionen skulle avslås av riksdagen.

Bevillningsutskottet, som hade detta ärende uppe till behandling — såsom herr Brandt påpekade — redan i våras, beslöt att propositionen skulle bord- läggas till hösten och att från ett antal myndigheter och organisationer skulle införskaffas uppgifter om vad förslagen skulle kunna komma att innebära. Det gjorde vi av den anledningen att något

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

direkt utredningsförslag, som legat till grund för denna proposition, inte fanns redovisat. Därför hade inte heller sedvanligt remissförfarande ägt rum innan propositionen lades fram. Dessa remissyttranden bestyrker de farhågor som vi hade uttalat i vår motion för ökade skatteuttag.

Det nya systemet i utskottsarbetet med helårsanställda sekreterare har onekligen visat sig ha en viss styrka vid behandlingen av denna proposition. Sekretariatet har arbetat med den under sommarmånaderna, och man har på det sättet också kunnat företaga en mycket noggrann granskning, vilket tyvärr i andra fall på grund av brådska ibland är omöjligt.

Av de avgivna remissyttrandena framgår det tydligt att verkningarna av de föreslagna ändringarna blir rätt avsevärda för produktionen. När det nu krävs att maskiner och inventarier skall vara kompletta bortfaller också ersättningsanskaffningar eller utbyte av vissa delar och arbete på äldre inventarier, varigenom en betydande skattebelastning uppstår. Vidare kan många tänkas bli frestade att i stället utrangera och nyförvärva.

Bara inom industrin beräknas investeringskostnaderna för reparations- och underhållsarbeten på maskiner och inventarier till cirka 2 miljarder kronor per år, vilket utgör 50—60 procent av kostnaderna för nyinvesteringarna. På enbart detta område uppstår sålunda kraftiga kostnadsstegringar.

Kravet på komplett inventarium leder även till att typiska investeringsvaror inte skulle bli föremål för reduceringsregelns tillämpning genom att mycket stora enheter är sammansatta av en mångfald sinsemellan olika enheter. Rationaliseringar i näringslivet går ju ofta till på det sättet, att endast vissa delar utbyts mot modernare. Detta är mycket vanligt, bl. a. inom textilindustrin, där vissa sektioner i stora system av maskinutrustningar byts ut.

Kravet på ett komplett inventarium i förening med kravet på en gräns vid 500 kronor skapar också det egendomsliga förhållandet, att alldeles självklara investeringar ställs utanför regeln i de fall, då varje enhet inte betingar ett pris av 500 kronor. Låt mig, herr talman, ta några exempel.

Inköp av t. ex. 100 stycken stolar à 400 kronor = 40 000 kronor skulle inte bli föremål för tillämpning av reduceringsregeln men väl t. ex. tio bord à 500 kronor som representerar ett inköpsvärde på 5 000 kronor! Man kan ta ett annat exempel: ett inköp av 1 000 mjölkflaskor för 200 kronor styck, d. v. s. 200 000 kronor, blir inte kvalificerat för lägre skatt men väl exempelvis en mjölkkärra eller en vagn för 500 kronor. Åtskilliga av de redskap och andra inventarier som används t. ex. inom fiske och jordbruk skulle falla utanför reduceringsregeln på den grund, att de inte kommer upp till det fastställda beloppet. För jordbrukets del finns det sådan statistik, att det varit möjligt att beräkna verkningarna av de föreslagna skattehöjningarna; dessa beräknas för jordbruket och dess ekonomiska föreningsrörelse till cirka 30 miljoner kronor om året.

För hantverket och småindustrin betyder dessa åtgärder också mycket, då det inom dessa näringar är vanligt att investeringar måste företagas i mindre verktyg och maskiner. Inte sällan företas ihopsättning av olika delar till maskiner genom eget arbete. Härtill kommer hela den övriga industrin och hela handeln, varför man kan räkna med att propositionens förslag kommer att medföra avsevärda skattehöjningar.

Det har sagts att svårighet förelegat att göra rättvisa gränsdragningar till följd av det nuvarande kravet på tre års varaktighet. Det är naturligtvis så — vi vill gärna erkänna detta, och det medger också utskottsmajoriteten i betänkandet — att varje gränsdragning givetvis skapar problem, men den nu

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

föreslagna tror vi kommer att bli ännu värre i detta avseende. Nu har det också utvecklat sig en viss praxis som har gått att tillämpa. Vi menar att man genom att nu ändra bestämmelserna bara kommer att skapa nya problem.

Även en anknytning till kommunal-skattelagen har föreslagits, innebärande att reduceringsregeln endast skall tillämpas vid sådant inköp som gäller en avskrivningsvara. Det medför också att systemet inte blir så alldeles enkelt. Man kan ställa sig frågan, hur ett affärsbiträde skall kunna veta att kunden betraktar det köpta föremålet såsom en avskrivningsvara.

Avsikten med reduceringsregeln var, när den infördes 1965, att höjningen av varuskatten i så liten utsträckning som möjligt skulle komma att drabba näringslivet. Herr Brandt har också erkänt detta i sitt anförande nys. De åtgärder som nu föreslås får däremot en helt motsatt verkan. Av denna anledning menar jag att den motivering som herr Brandt gav inte rimmar med den motivering som finns i propositionen, nämligen att det här uteslutande rör sig om tekniska förändringar. Nu har man emellertid från socialdemokratisk sida kastat om uppfattning och påstår, att det inte längre är de tekniska motiven som föranleder ändringarna, utan att motiven nu helt enkelt skulle vara att man vill återställa skattetrycket till vad man nu säger sig ha avsett 1965, trots att man då avsåg att så långt som det över huvud taget var möjligt söka undvika en belastning på näringslivet och dess investeringar. I den proposition som då lades fram uttrycker man på sätt och vis en känsla av sorg över att man inte kunde utsträcka reduceringsregeln att även gälla näringslivets investeringar i byggnader.

Det är mot denna bakgrund frågan kan ställas, om man i dag anser läget vara sådant att det kan vara förenligt med svenska intressen att fördyra produktionskostnaderna i vårt land. Läget

är i dag ännu mera betryckt och konkurrensen är hårdare än för två år sedan. Inte minst har devalveringarna i ett flertal med oss konkurrerande länder skapat problem som det gäller att övervinna. Jag vill understryka att det är ett svenskt intresse att hävda den svenska kronans värde. Givetvis bör vi alla göra vårt bästa för att så skall ske. Men om det över huvud taget skall vara möjligt, är det nödvändigt att vi underlättar för vårt eget näringsliv att kunna konkurrera. Verkningarna av den proposition som nu behandlas blir de rakt motsatta, och det skulle enligt mitt förmenande inte ha väckt något som helst uppseende, om regeringen mot bakgrund av det förändrade läget i dag tagit tillbaka det förslag som vi nu håller på att diskutera.

Principiellt har vi inom oppositionen den uppfattningen, att varuskatt inte skall utgå på vare sig näringslivets investeringar eller på dess förbrukningsvaror. Denna uppfattning delades också av en enhällig skatteberedning. Detta beredningens förslag har nu länge nog legat i finansdepartementet, och en expertgrupp har ytterligare överarbetat detsamma. Under tiden har våra viktigaste handelspartner i Europa förberett sig på ett införande — i vissa fall har de redan gjort det — av en konkurrensvänlig mervärdeskatt. Mot denna bakgrund måste det bli nödvändigt för oss att göra detsamma. Utskottsmajoriteten har därför ansett att det under den kommande vårriksdagen måste bli ett avgörande om huruvida vi skall ändra vår varubeskattning på samma sätt eller om vi skall behålla den vi för närvarande har.

Utskottsmajoriteten har därför ansett att det i dag inte kan vara praktisk politik att vidta ändringar i den nuvarande varuskatteförordningen. Därför yrkar vi avslag på propositionen i dess helhet. I konsekvens härmed har vi också yrkat avslag på de olika ändringsförslag som väcktes vid riksdagens

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

början. Det betyder naturligtvis inte att den borgerliga utskottsmajoriteten saknar sympatier för många av dessa ändringsyrkanden. Nej, långt därifrån! Om vi inte under nästkommande år kommer att få ta ställning till ett mervärdeskatteförslag, återkommer vi givetvis då med dessa berättigade ändringsförslag.

Utskottsmajoriteten har i sitt uttalande understrukit nödvändigheten av att vi snarast får en genomgripande skattereform, som skulle kunna komma till rätta med många av de olägenheter som finns såväl i den indirekta som i den direkta beskattningen. Inte minst måste den progressiva direkta skattens hårda marginalskatteeffekt på arbetsinkomsterna i fortsättningen observeras.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! På en punkt vill jag gärna replikera herr Magnusson. Han sade att motiveringen för oss reservanter är att återställa skattetrycket. Det har vi inte sagt. På s. 40 står det: »Vad gäller påståendena om förslagets skatte-skärpande effekter vill utskottet framhålla att syftet med propositionen är att korrigera och komplettera bestämmelserna i sådan riktning att man når vad som avsågs med 1965 års lagstiftning och att skatteeffekterna måste bedömas med utgångspunkt härifrån och inte från det läge som uppstått genom den rättspraxis som utbildats och som inte förutsågs vid lagstiftningens tillkomst.»

Det är alltså som jag förut sagt fråga om att förenkla systemet och eliminera möjligheterna att få reduceringsregeln att gälla för konsumtionsvaror. Att effekten härav blir en skatteskärpning har vi inte förnekat, men det har inte varit syftet med förslagen. Propositionens förslag innebär att man återgår

till vad som skulle ha inträffat om reduceringsregeln hade tillämpats så som avsikten var när den infördes 1965.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar herr Brandt för att han haft vänligheten att erkänna att det blir skatteskärpningar genom dessa förslag. Vad jag har påpekat är nämligen att i propositionen motiveras förslagen med att det endast skulle vara fråga om tekniska förändringar, medan däremot utskottsreservanterna säger att de vill återställa det skattetryck som man avsåg att införa 1965. Detta bestri-der jag. Vad man i dag föreslår är nämligen en hårdare skatteskärpning än som avsågs 1965. Då var man ytterligt företagsvänlig och ville försöka se till att näringslivet inte blev för hårt belastat. I dag blir det mycket kraftigare belastningar genom att man kräver dels komplett inventarium, dels en värdegräns på 500 kronor. Vidare har tillkommit som något helt nytt monteringsarbeten på fasta maskiner.

Det förslag som ni försöker genomdriva skulle innebära en kraftig belastning på näringslivet. Det är möjligt att ni bedömer läget så, att näringslivet kan bära detta, men utskottsmajoriteten anser inte det. Faktum är alltså att propositionens förslag medför en kraftig skatteskärpning, och det är det väsentliga.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnussons påstående att vi skulle vilja klämma åt näringslivet kan inte gärna få stå oemotsagt. Vi är lika medvetna som utskottsmajoriteten om att vi måste ha ett starkt näringsliv. Det har väl också visat sig i alla de debatter vi haft under senare tid. Det är beklagligt om förslaget får verkningar som inte är avsedda. Att det blir gränsdragningsproblem är jag på det klara med, men jag vidhåller att det blir en förenkling på de punkter som

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

jag nämnde tidigare och att man genom propositionens förslag kan stävja skenköp. Vi har läst om så många fall där inköp göres till en rörelse men går till sommarstugan. Säljaren har inte någon möjlighet att bedöma hur inköpen används. Vår motivering för att genomföra förslaget är sålunda att vi vill uppnå en förenkling och en bättre kontrollerbar tillämpning.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Motiveringen för dessa ändringar skulle alltså vara att man vill förhindra skenköp, alltså att varor köpes i ett företags namn men är avsedda att användas för att bygga t. ex. en sommarstuga. Detta är emellertid ett brott mot kommunalskattelagen vad gäller inkomstbeskattningen, och det är väl en sak som kan stävjas i annat sammanhang. Det behöver man inte tillämpa den här metoden för.

Beträffande förenklingsproceduren är det självklart, att om man bara ser fiskaliskt på detta problem, så är det ingen som helst konst att kunna åstadkomma förenklingar som gör att det inte blir så svåra gränsdragningar. Men då fräntas man samtidigt också möjligheterna att få denna reduceringsväg tillämpad på sådant sätt, att den verkligen tjänar sitt syfte.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Den proposition som utskottsutlåtandet behandlar avser att åstadkomma en del förbättringar i varuskatteförordningen, så att en lättare bedömning skall kunna ske. Detta har i vissa stycken lyckats men på andra punkter medfört att svåra tolkningar allttjämt måste göras. Herr Brandt var inne på detta i sitt anförande nyss. Han sade att detta förslag ingalunda löser alla problem. Vi kommer allttjämt att ha sådana kvar.

Varuskatteförordningen är så pass komplicerad, att de gällande föreskrif-

terna för den skattskyldige är i högsta grad besvärliga. Ytterligare nya anvisningar kommer förvisso att ta tid innan de kommer ut och innan de förstås av dem som skall handha skattedebiteringen. Inom handeln föreligger redan nu stora svårigheter att göra den riktiga bedömningen huruvida den ena eller den andra skattesatsen skall tillämpas. Uppenbarligen görs det många fel. Är man oviss om huruvida den lägre eller den högre skattesatsen skall tillämpas väljer man ofta för säkerhets skull den högre skattesatsen. Dessutom medför svårigheten vid bedömningen av vilken skattesats som skall tillämpas avsevärda kostnader och besvär och dessutom tidsspillan genom den diskussion mellan köpare och säljare som ofta förekommer. Ett bättre system för den indirekta skatten är därför önskvärt; det hjälper inte att söka rätta till enbart en del av de oklarheter som för närvarande föreligger. Snedvridningen som skattesystemet orsakar är alltför besvärande för att användas i ett rationellt näringsliv.

Det nuvarande systemet bör därför snarast utbytas mot ett enklare förfarande. Detta kan nås genom övergång till ett mervärdeskattesystem, och det finns många sakliga skäl som talar för ett sådant. Det finns anledning att understryka vad utskottet skriver, »att den förevarande propositionen kan åberopas till stöd för en skattereform». Förarbetena för en övergång till mervärdeskatt är så pass långt gångna, att utskotts-majoriteten bedömer det vara klokast att invänta denna innan man gör smärre justeringar som ändå inte på något sätt löser det stora problemkomplexet.

I samband med behandlingen av propositionen har utskottet behandlat en rad motioner, vilka så gott som alla behandlar avsnitt av varuskatteförordningen. Utskottet som föreslår avslag på alla de motioner som avser förändringar i det nu gällande systemet gör detta av den anledningen, att utskottet bedömt det vara riktigast att

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

avvakta en verklig reform på området i stället för att nu göra ändringar som i och för sig kan vara berättigade. Det gäller bl. a. motionerna I: 62 och II: 85 samt I: 63 och II: 84, vilka syftar till att skapa likartade konkurrensförhållanden, och vidare II: 189, som avser det egendomliga förhållandet att skatt utgår för samma vara om den säljes på ett sätt medan den är befriad från skatt om den säljes på ett annat sätt. Då det gäller att skapa likvärdiga konkurrensförhållanden för samma vara eller tjänst är de nuvarande bestämmelserna en skönhetsfläck. Det måste väl vara felaktigt att skatten har den styrande effekt som den för närvarande har. Inför ett skattesystem av typ mervärdeskatt slipper man sådana snedvridningar.

Utskottet anser syftet med motionerna vällovligt, och det är endast önskvärdheten av en radikal förbättring av hela skattesystemet som gör att utskottet nu yrkar avslag på dessa motioner. Hade man räknat med att det nuvarande systemet skulle kvarstå en längre tid, hade ställningstagandet till motionerna blivit ett annat.

I motionsparet I: 158 och II: 193 tar man inte upp någon beskattningsfråga, utan en fråga om inleveranser av skatt. Som framgår av skrivningen hyser utskottet förståelse för motionens syfte, och reservanternas i utskottet synes vara av samma mening. I och med att skatten är så hög blir de inbetalningar som de skattskyldiga gör ganska stora, och då inbetalningsterminerna sammanfaller med andra redovisningsterminer uppstår likviditetssvårigheter. De tar sig uttryck på olika sätt, inte minst som likviditetspåfrestningar inom bankväsendet. Men en än allvarligare sak är de stora belopp som kommer på restlängd och som förorsakar förluster. På grund av den kapitalbrist som föreligger inom stora delar av näringslivet skulle en uppdelning av inbetalningsterminerna på varje månad underlätta mycket,

eftersom det belopp som skall inbetalas vid redovisningstillfället då skulle bli mindre och likviditetsbelastningen på företaget därmed jämnare. Jag skulle tro att inte minst statsverket skulle ha fördel av en ändring härvidlag. Det är ju inte tillfredsställande att många företag på grund av de stora belopp som skall redovisas på en gång och därav betingade likviditetssvårigheter kommer i en så besvärande situation att de inte kan leverera in den skatt de är skyldiga att redovisa. Detta förorsakar i sin tur statsverket stora förluster.

I propositionen sägs att förslaget avser enbart tekniska förbättringar av det nu gällande skattesystemet. Men man kan befara att det kommer att få skadliga verkningar och utgöra ytterligare belastningar för näringslivet. Herr Magnusson i Borås har tidigare från denna talarstol redogjort för den saken, och därför skall jag icke ytterligare beröra detta. Allt talar emellertid för att en samlad skattereform är nödvändig, och då detta påverkar vår anpassning till vår omvärld får dröjsmålet med en sådan inte bli för långt.

Herr Brandt sade i sitt anförande att vi även i fortsättningen kommer att få svårigheter, och det tror jag att han har helt rätt i. Förslagen i denna proposition eliminerar ingalunda alla svårigheter, utan gränsdragningsproblem kommer att uppstå även i fortsättningen. Herr Brandt tyckte inte om att utskottsmajoriteten ställt sig kritisk till att detta förslag inte sänts ut på remiss och hänvisade till att bevillningsutskottet ju hade sänt ut det på remiss över sommaren och fått in synpunkter från olika håll. Det är i och för sig riktigt, men då bevillningsutskottet sände ut förslaget på remiss hade finansministern redan intagit sin ståndpunkt. Det hade väl varit önskvärt att näringslivet och de berörda parterna fått ge uttryck för sina synpunkter på dessa förslag innan finansministern hade beslutat sig. Finansministern kan ju inte ha gjort nå-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

gon bedömning av dessa synpunkter innan han fattade sitt beslut, eftersom han då inte hade fått in något yttrande från de berörda parterna.

Herr talman! De oformligheter som vi för närvarande har i skattesystemet och som framför allt påverkar konkurrensförhållandena mellan olika typer av företag — jag tänker närmast på att vissa statliga företag är befriade från omsättningsskatt medan de privata företagen för samma varor och tjänster får betala omsättningsskatt — är en skönhetsfläck i det nuvarande skattesystemet. När det gäller proteser har det likaså uppstått en uppenbar snedvridning, i det att dentallaboratorier som arbetar med proteser blir hårdare beskattade än de tandläkare som åstadkommer proteser själva eller medelst anställda. Jag vet att det i alltför många fall förekommer att det på grund av skatten väljs en form som inte är den rationellaste. Vad beträffar konsten har vi, som jag sade tidigare, stor förståelse för motionen beroende på att vi har en så egendomlig beskattningsform i fråga om konst.

Alla dessa missförhållanden skulle emellertid kunna rättas till, om vi fick ett system med mervärdeskatt. Det vi nu tycker är felaktigt och stötande i beskattningen skulle då rättas till helt automatiskt.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar grundar sig på de förslag som framförts i proposition nr 47 angående ändring i förordningen om allmän varuskatt. I propositionen har anförts att man med föreslagna ändringar avser att komma till rätta med de problem och olägenheter som reduceringsregeln medfört i den praktiska tillämpningen.

Nu föreslås följaktligen en värdegräns på 500 kronor, vilken anknyts till va-

rans beskattningsvärde. Samtidigt begränsas regeln att gälla kompletta maskiner och inventarier som med hänsyn till sin varaktighet utgör sådana anläggningstillgångar som enligt anvisningarna till kommunalskattelagen är föremål för årliga värdeminskningsskatt. Varje objekt måste således uppfylla såväl sistnämnda villkor som villkoret om 500 kronors värde för att reducering skall få ske. Vidare föreslås ändringar i beskattningen av s. k. fasta maskiner innebärande att skatt utan reducering kommer att utgå i fråga om reparation och underhåll samt att monteringskostnader för sådana maskiner beskattas enligt reduceringsregeln. Fasta och lösa maskiner jämföras. Elledning räknas som fastighet, vilket innebär att ledningsmaterial följaktligen inte kan bli föremål för reducering.

Bevillningsutskottet har emellertid avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition nr 47, varvid två motiv varit avgörande, nämligen dels den fördyring som med den föreslagna reformen kommer att drabba näringslivet, dels också uppgifter om en snart förestående övergång till mervärdeskatt. Hur det ligger till med frågan om mervärdeskatt vet vi inte, men det har nämnts att förslag om mervärdeskatt skulle komma att framläggas, och följaktligen har frågan om sådan skatt också i detta sammanhang spelat en viss roll.

I propositionen angives syftet med den föreslagna reformen vara att komma till rätta med de problem och de olägenheter som reduceringsregeln för industrins investeringsvaror medfört i den praktiska tillämpningen. Statsrådet anser sig också med den föreslagna reformen kunna undanröja de praktiska svårigheter som anses föreligga i fråga om debiterings- och redovisningsregler. Någon annan anledning till ändring av reduceringsregeln har i Kungl. Maj:ts proposition icke angivits. Det skall viligt medges, som utskottet också gjort, att nu gällande regler inte är bra. Med-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

vetandet härom borde under sådana förhållanden ha lett till att propositionen också tillstyrkts. Oavsett om man såsom värdegräns väljer propositionens förslag på 500 kronor eller Köpmannaförbundets på 200 kronor, lär emellertid gränsproblem och tolkningssvårigheter likväl uppstå. Det är alldeles uppenbart att mycket krångel skulle falla bort i och med den föreslagna 500-kronorsregeln. Man kan inte bestrida att en förenkling skulle komma till stånd, men lika fullt är det från näringslivets synpunkt riktigt att reduceringsregeln bibehålles i sin nuvarande utformning.

Jag vill också medge att det är en för finansdepartementet mer än vanligt välvillig attityd som framskymtar i detta förslag. Propositionen har lämnats i avsikt att förenkla problemen och undanröja praktiska svårigheter — någon annan avsikt med förslaget föreligger inte. Har finansministern verkligen varit i den tron när propositionen skrevs, måste de ekonomiska konsekvenser som vissa remissinstanser redovisat ha kommit som en fullständig och glädjande överraskning.

De enskilda jordbrukarnas maskininvesteringar skulle enligt beräkningarna medföra en ökad utgiftsbelastning på 10 miljoner kronor per år, medan de ekonomiska föreningarnas utgiftsökning skulle uppgå till 20 miljoner kronor. Det blir följaktligen enbart för jordbruket en skattebelastningsökning med sammanlagt 30 miljoner kronor. Läger man härtill det övriga näringslivets ökning av skatteutgifterna kommer det av finansministern inkasserade beloppet att uppgå till betydande belopp — allt föregivet tillkommet i förenklingsintresse. En sådan sol- och våratityd har inte utskottet utan vidare kunnat godta.

Det är inte bevillningsutskottet obekant att finansministern behöver kassaförstärkning. Vare sig det nu blir 150, 175 eller 200 miljoner kronor finansministern erhåller genom den föreslagna

reformen, finns säkert användning för dessa pengar. Vi tycker nog att det hade varit riktigare att det i så fall i vanlig ordning framförts ett öppet preciserat förslag. Att i förenklingsintresse pungslå näringslivet på så väsentliga belopp finner vi inte tilltalande.

Som jämförelse kan nämnas den proposition finansministern lämnat angående jordvärdestegringskatten, där det förväntade skatteinkomstbeloppet uppgivits till 80 miljoner kronor, kommunandelen inräknad. Denna proposition ger ju en riktigare bild av det skattemässiga utfallet. Att, som skett beträffande proposition nr 47, efter en verkställd departementsutredning i förenklingsintresse framlägga ett förslag samt sedan överlåta åt berörda och tillfrågade remissinstanser att räkna ut finansministerns förtjänst, anser vi vara föga ändamålsenligt. Det torde ha varit bättre om departementet på ett redigt sätt framlagt en kalkyl om propositionens ekonomiska innebörd både beträffande vad som kommer att belasta näringslivet och vad staten tjänar på reformen.

I fråga om jordbruket och dess ekonomiska föreningar som skulle tillfogas en förhandsberäknad utgiftsökning på 30 miljoner kronor, skulle det uppkomma komplicerade förhållanden. Med hänsyn till den föreskrivna treåriga varaktigheten framstår bestämmelserna som ganska egendomliga, då flertalet lantbrukare alltjämt redovisar sina inkomster enligt kontantprincipen; enligt denna förekommer egentligen inte treårsinventarier.

När reduceringsregeln infördes i samband med att omsättningsskatten höjdes 1965 var syftet just att undanta näringslivets investeringar från den skatteskärpning som beslutats för konsumtionsvaror; också jordbruket samt dess maskiner och redskap innefattades i de undantagsreglerna. Att nu avkräva jordbruket en så betydande skattehöjning som föreslagits, när jordbrukarna käm-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

par med så stora svårigheter, synes inte vara välbetänkt. Detsamma gäller den ökade skattebelastning som kommer att drabba ledningar för överföring av elektrisk kraft.

Ett annat motiv för avslag på propositionen har varit mervärdeskattens införande samt behovet av överarbetning av det förslag som en gång presenterades. Den överarbetningen borde väl ändå snart vara klar. Och om förslag om mervärdeskatt framlägges nästa år eller det därpå följande året kan det väl inte vara lämpligt att med en ny reduceringsregel gå över från det ena krånget till det andra. Vi medger att krånget reduceras något till sin omfattning men vi är medvetna om att gränsfall och tolkningstvister kommer att uppstå också efter införande av den nya regeln.

När mervärdeskatten en gång införes är det meningen att punkt- och omsättningsskatterna skall bortfalla, men i motsats till en del andra anser jag att samhällets utgifter och behov av skattemedel inte kommer att minska med reformens genomförande. Med den vidgning av skattefältet vi har att emotse bör emellertid intäkterna kunna ökas utan att det — som man befarar på vissa håll — behöver bli någon förskjutning av skattebördan från de högre till de lägre inkomsttagarna. Det får helt enkelt inte ske; på den punkten är jag hundraprocentigt ense med finansministern.

Herr talman! Med de motiveringar jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Dagens debatt gäller i själva verket ett ställningstagande för eller emot s. k. mervärdeskatt. I bevillningsutskottets betänkande finns en mycket klar bekännelse till den skatteformen och ett uttalande om att den

snarast bör genomföras. En sådan skatt skiljer sig från omsättningsskatten bara däri att företagens investeringsvaror helt fritas från beskattning. För närvarande åtnjuter de förmånen av lägre beskattning än andra varor, 6 procent i stället för 10, och redan det gör en skattelättnad på bra mycket över en halv miljard kronor. I vart fall skulle den senaste omshöjningen ha varit helt onödigt om alla varor hade beskattats lika. Om företagen helt skulle befrias från oms skulle ytterligare minst 1 200 miljoner kronor årligen bortfalla för staten.

Alla vet att företagens nuvarande förmån betalas av andra skattebetalare, d. v. s. konsumenterna, genom högre oms på mat, kläder och livets nödtorft över huvud taget. Omsen drabbar som bekant hårdast de lägre inkomsttagarna och barnfamiljerna. Alla vet också att beskattningen skulle behöva öka med åtminstone ytterligare 3 procent, om de 1 200 miljoner som nu betalas av bolagen skulle flyttas över på konsumenterna.

Den deklaration som herr Vigelsbo nyss gjorde, att han inte ville vara med om att lasta över bördor på de mindre inkomsttagarna, har inte så stort värde så länge som, enligt vad jag vet, ännu inte någon borgerlig talare anvisat någon väg för att befria bolagen från 1 200 miljoner och ändå få in lika mycket till statskassan.

Vad de borgerliga vill är att befria bolagen från omsen och att höja denna för andra. Detta framgår av förevarande utskottsutlåtande, som dikterats av dem. I detta fall, d. v. s. när det gäller att ytterligare brandskatta konsumenterna, inte minst låglönegrupperna och barnfamiljerna, är de borgerliga tydligen helt ense. Detta gäller utan undantag, bland såväl representanter för glesbygd och tätort som för bolags- och tjänstemannakretsar. Vi vet alltså nu åtminstone en punkt i regeringsprogrammet för en eventuell kommande

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

borgerlig samlingsregering. För vår del skall vi lova att göra vad vi kan för att upplysa allmänheten om vad denna borgerliga programpunkt innebär.

Det talas så ofta om att företagens självfinansieringsgrad minskar. Denna företeelse förekommer i större eller mindre utsträckning i alla kapitalistiska länder, vilket sammanhänger med den tekniska och strukturella utvecklingen, som kräver en snabb och betydande höjning av realkapitalet. Kravet på ökad självfinansiering är ett krav på ökade företagsvinster och innebär, att all utbyggnad och expansion helst skall kunna betalas kontant. Bolagen skall inte behöva låna, även om detta betyder att låglönegrupper, barnfamiljer och andra får betala några procent ytterligare i omsättningsskatt. Det är borgerlig samlingspolitik av i dag.

Det finns ju annars pengar att låna. Genom beslut vid årets riksdag satsas en halv miljard i omsättningsskatte-medel till en ny statlig bank, Investeringsbanken, som skall låna ut pengar till näringslivet. De anställdas pensionsfonder mobiliseras för samma syfte. Om regeringen får råda skall utlåningsvillkoren inte heller bli andra än som gäller för vilken bank som helst — tvärtom utlovas egentligen generösare villkor och risktaganden.

Men storföretagen och de borgerliga nöjer sig alltså inte med detta. Företagen skall ha större vinster så att de inte behöver låna, även om detta betyder att nya skattebördor vältras över på de sämst ställda. Politiken är förvisso som alltid klassbetonad.

Det talas också om den svenska exportindustrins konkurrenskraft på världsmarknaden. Frågan är emellertid om detta i väsentlig mån är ett spörsmål om omsättningsskatt eller ej. Var och en som ärligt vill diskutera denna fråga måste väl medge, att de avgörande faktorerna för det svenska kostnadsläget är teknik och arbetsproduktiviteten, vilka ligger mycket högt vid internatio-

nella jämförelser. Närmast i vikt och betydelse kommer den allmänna inflationen, som driver upp prisnivån med låt oss säga 5 procent om året. I jämförelse med den allmänna prisstegringen är omsättningsskatten på investeringsvaror av underordnad betydelse, även om företagen skulle betala samma skatt som andra.

De borgerliga partierna talar mycket och ofta om att bekämpa inflationen men tycks akta sig noga för att precisera vad man vill göra för att hejda inflation och kostnadsfördyring. På spridda håll i lägret talas förstas om att löneutvecklingen måste hejdas. Till detta är bara att säga att ingen kan bevisa att lönerna ökar mer än inflation och produktivitet tillsammans — tvärtom.

Vi har för vår del i de likalydande motionerna I: 588 och II: 709 liksom i andra sammanhang framhållit att inflationen kan bekämpas. Vi har också försökt påvisa hur detta kan låta sig göra. Men jag skall inte, herr talman, ta upp tiden med att upprepa våra förslag i detta stycke. Låt mig emellertid erinra om ett av kraven — kravet på en lägre ränta. En hög ränta som vi nu har motiveras med att man vill dämpa investeringarna, skapa balans på kreditmarknaden. Men en hög ränta fördyrar allt, inte bara bostadsbyggandet utan också produktionen i allmänhet, transporter, handel och tjänster.

Och det finns verkligen andra medel för att reglera tillgång och efterfrågan på kapital än en hög ränta. För övrigt har statsmakterna omsider fått lov att tillgripa dessa andra medel, då det gamla räntevapnet visat sig ineffektivt utom då det gäller att bidra till att förstöra penningvärdet. Genom en investeringsavgift håller vi nu tillbaka efterfrågan på kapital och arbetskraft för byggandet av varuhus, kyrkor och andra samlingslokaler, bensinstationer och liknande byggnad. Varför skulle man inte kunna göra detsamma då det

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

gäller produktion som inte är av betydelse för vår utrikeshandel och handelsbalans eller för försörjningen av vår hemmamarknad med nödvändiga varor?

Sänk räntan — det är verkligen en aktuell paroll för att hålla tillbaka kostnadsutvecklingen inte minst i fråga om investeringarna. En sänkt ränta går inte ut över allmänheten, drabbar inte barnfamiljerna och låglönegrupperna. Tvärtom — den är till fördel även för dem i form av lägre hyror och mindre prisstegringar. I centerpartiet säger man sig omfatta parollen, men någon borgerlig samling tycks det inte bli härvidlag, så denna punkt kommer troligen inte med i det borgerliga regeringsprogrammet.

Stimulera investeringarna! ropar de borgerliga. Sysselsättningen är i fara! Slopas omsättningsskatten för industrin! Men varför då inte stimulera investeringarna genom att sänka räntan, sänka kapitalkostnaderna, vilket inte skulle behöva gå ut över dem som har det mest knackigt ställt här i samhället?

Det behövs enligt vårt sätt att se en planerad expansion inom ramen för våra faktiska resurser. Samhället måste få mer att säga till om för att bemästra sysselsättningssvårigheterna och för att arbetskraft och kapital skall utnyttjas på effektivaste sätt. Men det vill de borgerliga alltså inte vara med om. Deras alternativ är höga räntor, beskärning av de breda lagrens köpkraft genom höjd omsättningsskatt och i övrigt fri kapitalistisk spekulation. Men det är ett alternativ på gungfly, ty det är i verkligheten den politiken som förts. Och dagens krisföreteelser känner vi ju.

När man läser den socialdemokratiska reservationen frapperas man av en sak: reservanternas har inte ett ord att säga om det borgerliga kravet på mervärdesskatt. Det förefaller mig vara konungsligare än konungen själv. Det förekommer nämligen att t. o. m. statsråd kan kosta på sig att tala om för folk hur mycket pengar det rör sig om att

vältra över från bolagen på konsumenterna. Det borde väl ändå i detta läge ha varit på sin plats att åtminstone redovisa det förhållandet.

Eller skall det hela nu fattas så att socialdemokraterna i praktiken gett upp inför mervärdesskatten? Kan man tänka sig att regeringen framlägger förslag om en sådan nästa år? Jag kan föreställa mig att socialdemokraterna tvekar inför en kraftig stegring av omsättningsskatten före valet, men tror de verkligen att det skall vara möjligt att sväva på målet i en så viktig fråga och i ett så viktigt val? I så fall kommer väl många löntagare att inse hur det är fatt.

Vi har hela tiden motsatt oss en reducerad omsättningsskatt för företagen och i motion II:709 kräver vi åter att denna skall slopas. Skulle någon reduktion göras borde den gälla livets nödtröft, i första hand livsmedel.

Jag vill, herr talman, till slut poängtera en företeelse av vikt för vårt ställningstagande. En varuskatt på enbart konsumtionen kommer otvivelaktigt att inbjuda till ytterligare stegring av omsättningsskatten utöver den som blir en följd av näringslivets skattebefrielse. En ren konsumtionsbeskattning kan man öka snart sagt hur mycket som helst. Det är också detta som är det borgerliga perspektivet: Först mervärdesskatt, sedan sänkning av marginalskatterna över skattsedeln. Det är väl detta som är innebörden i begreppet »genomgripande skattereform» som alltså blir en genomgripande övervältring av skattestrycket från dem som har det bättre ställt till dem som har det sämst. Det tjänar säkerligen ingenting till att försöka få besked från socialdemokraterna om deras inställning till detta perspektiv, d. v. s. hur de tänker sig den framtida fördelningen mellan direkt och indirekt beskattning.

Jag vill alltså, herr talman, yrka bifall till motion nr II:709. I valet mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen kommer jag att rösta för den

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

senare, inte därför att jag instämmer i dess förslag — det vill säga att företagen även i fortsättningen skall få reducerad omsättningsskatt och erhålla en halv miljard kronor på andra skattebetalares bekostnad — utan därför att i valet mellan de båda är en röstning för reservationen det enda sättet att rösta mot det borgerliga förslaget.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte gå i polemik mot herr Karlsson i Huddinge. Jag vill endast påminna honom om en sak när han påstår att man från borgerligt håll alltid följer en högräntelinje. Herr Karlsson bör vara medveten om att vi på den borgerliga sidan inte har någon möjlighet att påverka den i vårt land gällande räntan, utan att vi har en socialdemokratisk regering, som har makten i det fallet.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Fru Skantz och jag har i motion nr II:423 hemställt om att emballage för sopuppsamling i likhet med emballage för vissa andra ändamål skall undantas från skatteplikt när det gäller allmän varuskatt. I motionen framhålles att samhällsutvecklingen på ett markant sätt aktualiserat frågan om renhållning och därmed sammanhängande spörsmål. Kommittén »Ett renare samhälle» under ordförandeskap av landshövding Gösta Netzén har också i sitt arbete kommit i kontakt med frågor om renhållning, speciellt på rastplatser, campingområden och strövområden, och är mycket intresserad av positiva och ekonomiskt genomförbara lösningar.

Under senare år har uppsamling av sopor och avfall i säckar av kraftpapper praktiserats i ökande omfattning. Metoden inte bara tillgodoser högt ställda krav på hygien och trivsel utan ger också möjligheter till rationaliseringar

från såväl praktisk som ekonomisk synpunkt. Materialet är lätthanterligt, och såväl bostadsföretag som andra brukare har goda erfarenheter från de platser där det har använts.

Varuskatten har delvis bromsat utnyttjandet av detta engångsemballage i det att mera konventionella uppsamlingsanordningar gynnats genom den s. k. reduceringsregeln, eftersom det i dessa fall är fråga om inventarier med beräknad varaktighet av mer än tre år.

Det är enligt motionärernas uppfattning otillfredsställande att den allmänna varuskatten skall ha en hämmande inverkan på den hygieniska utvecklingen och försvåra en rationell sophämtning. Myndigheter inom hälsovården och ledande hygieniker arbetar för att metoden med papperssäckar skall få sin praktiska tillämpning i stort.

Utskottet skriver, att det inte kan finna att motionärerna anfört tillräckliga skäl för sitt yrkande, och avstyrker motionerna. Vi får väl återkomma senare, eftersom vi anser att vi är ute i ett synnerligen angeläget ärende.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Herr Larsson i Umeå berörde vissa under vårriksdagen framlagda motioner beträffande ändringar i varuskatteförordningen i fråga om konst och proteser samt om upphävande av undantag för verksamhet som bedrivs av stat och kommun.

All sjuk- och tandvård är undantagen från varuskatt. Sådan skall däremot utgå på material, och enligt varuskatteförordningen jämställas tandproteser och andra proteser med material. Därmed belägges de med skatt. Så sker emellertid inte vid alla tillfällen. Tandprotes som tillverkas av tandläkare eller av hos tandläkare anställd tandtekniker är befriad från skatt, enär den då hänföres till sjukvård. Om man låter en tandtekniker på ett dentallaboratorium

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

tillverka den, faller den däremot under varuskatteförordningen.

Vi motionärer anser att protes över huvud taget, oavsett var den tillverkas, skall vara befriad från varuskatt, inte minst med tanke på den ekonomiska belastning som den vårdbehövande allmänheten utsättes för. Om vi gör en undersökning, skall vi finna att var sjunde svensk mellan 17 och 75 år är bärare av helprotes som tuggverktyg. Om vi dessutom vet att över 90 procent av Sveriges folk har något slag av dental-laboratoriearbete insatt i sin mun, kan vi beräkna den ungefärliga omfattningen av denna beskattning.

Dentallaboratoriernas varuskattebelagda omsättning är cirka 100 miljoner kronor om året. Om vi undersöker vilka som blir belastade av denna skatt, märker vi att det i mycket stor utsträckning är de äldre i vårt samhälle, främst pensionärerna. Ett dentallaboratoriearbete, som utförs för äldre människor med nedslitna tänder och kanske med dålig tandvård tidigare, kommer t. ex. att belöpa sig på 3 000 kronor. Därtill kommer en varuskatt på cirka 300 kronor. Detta är dryga kostnader för en pensionär som måste erlagga en så hög summa, om protesen är tillverkad på ett dentallaboratorium. Om tandläkaren själv har utfört arbetet med protesen, kan denna emellertid levereras till ett pris som är 300 kronor lägre.

Dessa arbeten borde jämföras, och sjukvården över huvud taget borde stå på samma nivå vid beräkningen av beskattningen. Jag tror att det ur allmän hälsovårdssynpunkt är viktigt att dessa arbeten kan utföras där det visar sig lämpligast för patienten, så att ingen av denna anledning rådes för att anlita tandläkare eller dentallaboratorium för att därigenom få större möjligheter att använda sina tuggverktyg.

Jag skall inte gå närmare in på de övriga motionerna, utan jag ber, herr talman, att i övrigt få hänvisa till herr Larssons i Umeå närmare motiveringar.

Vidare yrkar jag, under förutsättning att utskottsförslaget under A icke vinner riksdagens bifall:

1) i anledning av de likalydande motionerna I:156 och II:189, att 10 § 1 mom. punkten 10 i förordningen om allmän varuskatt skall erhålla följande ändrade lydelse:

»10. Konstverk, hänförliga till tulltaxenummer 99.01—99.03, när de, annorledes än butiksmässigt, tillhandahållas av upphovsmannen direkt till konsument eller införs till riket i anslutning till sådant tillhandahållande.»;

2) bifall till de likalydande motionerna I:63 och II:84 när det gäller proteser, med den ändringen beträffande ikraftträdandet, att så sker från den 1 januari 1968;

3) bifall till de likalydande motionerna I:62 och II:85 (upphävande av visst undantag för verksamhet som bedrivs av stat och kommun).

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Efter att ha åhört debatten finner jag att alla synes vara överens om syftet, nämligen att söka nå förenklingar i beskattningsförfarandet på det område vi nu diskuterar.

Jag är också överens med finansministern om behovet därav; det kommer till uttryck inte minst i de motioner som jag tillsammans med riksdagskamrater har väckt i dessa frågor beträffande elkablar och elförsörjningsmateriel.

Jag skall inte gå in på det kaotiska förhållande som nu råder på området, utan jag nöjer mig med att hänvisa till motionerna i denna kammare nr 901 och 1066.

I dessa motioner har vi visat att det på ett annat sätt på detta område kan åstadkommas förändringar vilka icke behöver medföra kostnadsfördyringar. Vi anser nämligen att reduceringsregeln borde gälla för elkablar både när dessa hängs upp i stolpar och då de läggs ner i mark. För närvarande beräknas beskattningen för elkablar på olika sätt.

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

I diskussionen har emellertid framgått, att såväl utskottsmajoriteten som reservanterna har avvisat en sådan lösning. I resonemanget gör man jämförelser mellan kablar och rör och säger, att de senare kan användas för energileverans. Detta är riktigt. Rör kan emellertid användas även för andra ändamål. Men, herr talman, jag tillåter mig att ha den meningen att elkablar knappast kan användas till någonting annat än överförande av elektrisk energi — de är i varje fall mycket opraktiska att använda för andra ändamål!

Eftersom ingen i utskottet har stött denna enligt min mening förnuftiga tanke — inte ens mina medmotionärer tillhörande utskottet har gjort det — ämnar jag i föreliggande läge inte ställa något yrkande. Samtidigt vill jag dock meddela att jag »för enkelhetens skull» kommer att rösta med reservationen.

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! I motionsparet nr 158 i första kammaren och 193 i andra kammaren har vi motionärer påtalat att enligt gällande bestämmelser »skall såväl preliminär A- och B-skatt som preliminär allmän varuskatt inbetalas de sex udda månaderna under året och inom uppbördsterminer som nära sammanfaller».

Detta förhållande medför att det varannan månad uppstår en »likviditetskramp» inom näringslivet. Många handelsföretag försenar på grund av de stora samtidiga skatteinbetalningarna likvideringen av sina leverantörfakturer. Detta leder i sin tur till att likviditeten även hos leverantörerna påverkas i negativ riktning. Detta förhållande har påtalats även av Svenska bankföreningen som har påpekat de stora olägenheter detta medför. I motionsparet har vi begärt rättelse.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna delar motionärernas uppfattning och har en mycket välvillig skrivning. Utskottet skriver: »Frågan, som

i första hand inte är av skatteteknisk utan av samhällsekonomisk art, kan lösas antingen som motionärerna föreslår genom ändrade uppbördsterminer för varuskatten eller genom motsvarande åtgärder i fråga om andra skatter eller avgifter. — — — Motionärerna hänvisar till att bankföreningen gjort en framställning till Kungl. Maj:t i frågan. Utskottet förutsätter därför att motionärernas synpunkter kommer att i vederbörlig mån beaktas då nämnda framställning prövas.» Reservanterna säger samma sak.

Framställningen från Svenska bankföreningen gjordes redan den 1 juni 1966. Inbetalarna och näringslivet tycket att på så lång tid borde man under alla förhållanden ha kunnat vänta sig ett svar från finansdepartementet och även ett förslag till justering av detta besvärande problem.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Utskottets hemställan kommer att företagas till avgörande på sådant sätt, att propositioner först ställs på bifall till eller avslag å utskottets hemställan om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 47. Om utskottets hemställan därvid avslås upptages de under överläggningen i anslutning till väckta motioner framställda yrkandena angående utformningen av förordningen om allmän varuskatt. Därefter ställs proposition på antagande av förordningsförslaget i de delar beträffande vilka beslut icke tidigare fattats.

Utskottets under punkten A gjorda hemställan om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 47

Herr förste vice talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda hemställan; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås be-

Ändring i förordningen om allmän varuskatt

gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med bifall till reservationen av herr Einar Eriksson m. fl. i motsvarande del, avslår bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets ifrågavarande hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 84 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Förslag till förordning om ändring i förordningen om allmän varuskatt

Det av herr Werbro beträffande 10 § 1 mom. punkt 8 under överläggningen framställda yrkandet om bifall till hemställan i motionerna I: 63 och II: 84 med den ändringen att i motionerna föreslagen ändring i förordningsförslaget skulle träda i kraft den 1 januari 1968.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besva-

rad. Herr Werbro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det av herr Werbro under överläggningen framställda yrkandet avseende 10 § 1 mom. punkt 8 förordningen om allmän varuskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit detta yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Werbro begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 50 nej, varjämte 41 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet i fråga.

Det av herr Werbro beträffande 10 § 1 mom. punkt 10 under överläggningen framställda yrkandet att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 156 och II: 189 besluta, att ifrågavarande stadgande skulle erhålla följande lydelse:

10. Konstverk, hänförliga till tulltaxenummer 99.01—99.03, när de, annorledes än butiksmässigt, tillhandahållas av upphovsmannen direkt till konsument eller införas till riket i anslutning till sådant tillhandahållande.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen

Interpellation ang. en vitbok i den s. k. Hägglandsaffären

nen vara med övervägande ja besvarad. Herr Werbro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det av herr Werbro under överläggningen framställda yrkandet avseende 10 § 1 mom. p. 10 förordningen om allmän varuskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit detta yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Werbro begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 90 ja och 58 nej, varjämte 38 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet i fråga.

18 § 3 mom.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till reservationen av herr Einar Eriksson m. fl., dels ock på bifall till motionerna I: 588 och II: 709, såvitt nu var i fråga; och biföll kammaren reservationen.

Det i motionerna I: 62 och II: 85 framlagda förslaget till lydelse av anvisningar till 12 §

Herr förste vice talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda motioner; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen

nen vara med övervägande ja besvarad. Herr Werbro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det i motionerna I: 62 och II: 85 framlagda förslaget till lydelse av anvisningar till 12 § förordningen om allmän varuskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Werbro begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 43 nej, varjämte 45 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit motionerna i fråga.

Förordningsförslaget i de delar beträffande vilka beslut icke tidigare fattats

Kammaren biföll reservationen av herr Einar Eriksson m. fl.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

§ 5

Interpellation ang. en vitbok i den s. k. Hägglandsaffären

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. en vitbok i den s. k. Hägglundsaffären

Herr andre vice talmannen CASSEL (h), som yttrade:

Herr talman! Den så kallade Hägglundsaffären har under de senaste månaderna blivit föremål för en mängd skiftande kommentarer och har kommit att spela stor roll i den politiska debatten. Med hänsyn därtill syns det mig vara av ett betydande allmänt intresse att på ett objektivt sätt få fastlagt det verkliga händelseförloppet. På grund av föreskrifterna i 90 § regeringsformen kan riksdagen inte vara ett lämpligt forum för överläggningar i ärendet. Den närmast till hands liggande lösningen förefaller mig att vara att en arbetsgrupp om förslagsvis tre personer, utsedda t. ex. inom kretsen av högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter, finge i uppdrag att höra de personer som varit engagerade såväl å regeringssidan som inom berörda banker och industriföretag för att söka komma fram till en så riktig beskrivning som möjligt av vad som inträffat. Sina resultat borde gruppen sammanfatta i en vitbok. Givetvis skulle uppdraget inskränka sig till denna undersökning. Några värderingar eller ställningstaganden i övrigt skulle gruppen inte ha att göra. Fördelen med en sådan vitbok skulle framför allt vara att debatten i fortsättningen kunde utgå från fakta.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få rikta följande fråga:

Är statsministern beredd att medverka till tillsättande av en på ovan angivet sätt utvald juristgrupp med uppdrag att framlägga en vitbok angående vad som inträffat i den så kallade Hägglundsaffären?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, och

nr 12, över väckta motioner angående samarbete med de nordiska länderna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 164, i anledning av riksdagens år 1966 församlade revisorers berättelse över verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner,

nr 165, i anledning av riksdagens år 1966 församlade revisorers berättelse, i vad avser organisationsföredragandenas verksamhet samt arbetstidskontroll och effektivitetsmätning inom statsförvaltningen, jämte motioner,

nr 166, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om utgivningen av statsliggaren,

nr 167, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om statlig representation,

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner,

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen av vissa tjänster m. m.,

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv,

nr 171, i anledning av motion angående vidgning av det nordiska tjänstemannautbytet,

nr 172, i anledning av motion angående Dansmuseets lokal- och personalförhållanden,

nr 173, i anledning av motion angående forskningsberedningen,

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stiftelse för utgivning av en informationstidskrift för invandrare,

nr 175, i anledning av motioner om en plan för den kriminologiska forskningens utbyggnad, och

nr 176, i anledning av motioner om sociologisk forskning rörande sambandet mellan inställning till etiska och religiösa normer samt ungdomskriminalitet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av riksdagens år 1966 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m., såvitt berättelsen hänvisats till bevillningsutskottet,

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse från Nordiska rådets femtonde session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet jämte motioner, och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxa, m. m., jämte motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av motioner angående kapitalförsörjningen för lastbilstrafiken,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets femtonde session,

nr 52, i anledning av motion om tillskapande av ett enhetligt statligt skogsföretag,

nr 53, i anledning av motioner om samordning av den statliga företagsgruppen,

nr 54, i anledning av motioner om tillskapande av ett allmänägt bostadsbyggnadsföretag,

nr 55, i anledning av motioner om ökad verksamhet vid statliga företag m. m.,

nr 56, i anledning av motion angående formerna för den offentliga upphandlingen, och

nr 57, i anledning av motioner om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts

skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet, och

nr 59, i anledning av motioner om viss utredning angående säkerhetspolisens register;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, och

nr 64, i anledning av väckta motioner om erläggande av skatt som villkor för erhållande av tilläggs pension från den allmänna försäkringen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet,

nr 54, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förköpslag m. m. jämte motioner i ämnet, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m., till den del propositionen ännu icke behandlats av riksdagen, dels motioner om samhälleligt ägande av mark som förutsättning för stadsplanläggning,

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 april 1956 (nr 86) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, och

nr 56, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningsstillstånd för byggnadsarbete samt ändrad lydelse av 3 §

samma lag, dels motioner i ämnet, dels ock motioner om rätt att uppföra mindre egna hem utan byggnadstillstånd;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av riksdagens år 1966 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, m. m., såvitt berättelsen hänvisats till jordbruksutskottet, och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1967 års vetekonvention och 1967 års konvention om livsmedelshjälp; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av motioner angående rationalisering av eldistributionen,

nr 52, i anledning av motion om de eftersatta gruppernas problem,

nr 53, i anledning av motioner om företagsdemokrati,

nr 54, i anledning av motion om kartläggning av problemen inom filmskandets område, m. m., och

nr 55, i anledning av väckta motioner angående Vindelälvens utbyggnad.

§ 7

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 8

Anmäldes följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., nämligen

nr 1121, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1122, av herr *Brandt*,

nr 1123, av herr *Eriksson* i Bäckmo-
ra *m. fl.*,

nr 1124, av herrar *Fridolfsson* i
Stockholm och *Nordgren*,

nr 1125, av herrar *Hedin* och *Nord-
gren*,

nr 1126, av herr *Hermansson m. fl.*,

nr 1127, av herr *Josefson* i Arrie,

nr 1128, av herr *Jönsson* i Ingemars-
gården,

nr 1129, av herr *Larsson* i Borrby,

nr 1130, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 1131, av herr *Ringaby m. fl.*,

nr 1132, av herrar *Ringaby* och *Nord-
strandh*,

nr 1133, av fru *Sundberg*, samt

nr 1134, av fru *Sundberg*.

Dessa motioner bordlades.

§ 9

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-
ställts sju enkla frågor, nämligen av:

fru *Ekroth* (s), till herr statsrådet
och chefen för jordbruksdepartementet
angående skador försorsakade av läc-
kande oljecisterner,

herr *Norrby* (fp), till herr statsrådet
och chefen för finansdepartementet an-
gående anordningar för luftbefuktning
i statliga arbetslokaler,

herr *Andersson* i Storfors (s), till
herr statsrådet och chefen för social-
departementet angående samordning-
en av rätt till änkepension inom till-
läggspensioneringen och folkpensione-
ringen,

herr *Wennerfors* (h), till herr stats-
rådet och chefen för inrikesdeparte-
mentet angående samhällets kostnader
för omskolningsverksamheten,

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till
herr statsrådet och chefen för försvars-
departementet angående bevakningen
av hemliga militära handlingar,

herr *Hermansson* (vpk), till hans ex-
cellens herr statsministern angående
praxis vid behandlingen av personer
som av politiska skäl berövats sitt pass,
samt

herr *Ståhl* (fp), till herr statsrådet
Wickman angående gränserna för däm-
ning och tappning av Vänern.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.49.In fidem
Sune K. Johansson